

Drie reizen van bemoedigen, uitdelen en ontfermen

"Zo zijn wij één lichaam in Christus. En nu hebben wij genadegaven: hetzij wie bemoedigt, in het bemoedigen; wie uitdeelt, in oprechtheid; wie zich over anderen ontfermt, met blijmoedigheid." Rom. 12:5-8

Klusreis Bas en Marienel

Het voelde als thuiskomen

Op 11 augustus, een warme zomerdag, stonden we om 17.00 uur bij de Reformed Church in Hatvan Hongarije. We wachtten op 2 extra passagiers, om hen mee te nemen naar Uzhgorod; Nadya en ...? Het bleek haar tante Rita te zijn, samen met een paar vriendinnen, allen zeer begaan met het lot van de Joodse mensen in Hongarije en Oekraïne. Ze hadden met elkaar opgetrokken en wilden graag met ons meerijden. Prima; altijd gezellig en fijn om elkaar weer te zien. Onze kleine volle Opel Agila werd omgepakt en nog voller gepropt, en de reis ging al

Bas, Nadya en Rita

kwetterend verder. We waren binnen enkele luttele minuten over de grens, wetende dat er een bidgroep in Nederland is die hard met ons meebad om een voorspoedige passage. Nadat we de dames naar huis gebracht hadden en de sleutel van ons appartement gekregen hadden, kwamen we bij dezelfde plek als twee jaar terug; het voelde als thuiskomen.

Ze was niet bitter

De volgende dag ontmoetten we Nadya, Rita (uit Israël), Vanya en mama Nadya - zoals wij haar noemen- bij het kantoor van Zhyttia. Deze familie zet zich voor 100 % in voor het welbevinden van een groep Joodse mensen, waarvan het grootste gedeelte op hoge leeftijd is. We spraken de dingen van de dag met elkaar door en vroegen

een zegen over de contacten en "klus-sen" die we die dag gingen uitvoeren. Als eerste gingen we naar Elena. Haar hulpvraag betrof elektra. Vorig jaar waren we ook bij haar geweest. Nu was er een stekker van oude Russische makelij, die levensgevaarlijk was. Bas heeft hem vervangen en tevens een contactdoos met meerdere aansluitingen meegenomen voor een veiligere situatie. Onderwijl was Marienel met Elena aan de babbel in het Engels. Elena vroeg gebed voor haar dochter, die op een kinderkamp was en daar ziek was geworden. Tevens had zijzelf problemen met haar benen en daar vroeg ze ook gebed voor. Ook was ze gespannen over haar woon-situatie. Mogelijk moest ze verhuizen of de huur zou stukken hoger worden als degene van wie ze haar flat huurt zou overlijden. We hebben gezamenlijk gebeden en haar zorgen bij Gods Troon gebracht. Inmiddels was het één uur en reden we naar Zoja, een hartelijke vrouw, wiens man vorig jaar is overleden. Ze woont samen met haar dochter Ira. Haar hulpvraag betrof een hele oude koelkast: er kwamen regelmatig vonken uit de achterkant. Er was ooit een wandcontactdoos vervangen. Maar de oude Russische contactdozen zijn groter dan de dozen die men nu koopt en deze was gewoon in de muur gedaan, maar niet vastgezet. Ook was de stekker van de koelkast kapot en het snoer was op drie plaatsen

doorgeknipt en aan elkaar gezet met plakband. Verder moest er nog een stopcontact en schakelaar in de keuken vervangen worden. De deurknop van de woon-slaapkamer was ook onherstelbaar beschadigd en moest vervangen worden. Samen met Vanya is Bas naar de bouwmarkt gegaan en na een uurtje kwamen ze terug met alles wat ze nodig hadden en gingen aan de slag. Een heel karwei en de uurtjes vlogen voorbij. Nadya was er ook en de hele levensgeschiedenis van Zoja

Een klusje voor Bas en Marienel

kwam voorbij, wat een verdriet heeft ze te verduren. Maar ze was niet bitter, maar warm en gastvrij. Ze smeerde boterhammen voor ons en was op alle vlakken hulpvaardig. In de vooravond waren we klaar. We beloofden dat we om een bed voor haar dochter zouden vragen en nog een schemerlampje zouden komen ophangen, zodat ze 's avonds makkelijker wat kon lezen. De avond hebben we met de Zhythia mensen doorgebracht; we hoorden veel verdrietige dingen. Eens te meer beseften we hoe bevoorrecht we zijn dat onze wieg in Nederland stond en hoe we gezegend zijn met onze gezondheidszorg en het sociale stelsel.

Als kluizenaar geleefd

We hadden de volgende dag om tien uur afgesproken bij Dozalia. De ventilator die Bas de vorige keer hersteld had, had het toch niet gered. Omdat het heel erg warm was, had Bas in de vroege morgen bij de bouwmarkt twee ventilatoren gekocht, één voor Dozalia en één voor onszelf. De klus

Alexander met een ontvangen kaart

was dus snel geklaard, maar gelukkig was er nog meer te klussen. De greep van de oven was afgebroken en er was nog een doorgebrand stekkerblok, dus Bas en Vanya gingen weer shoppen. Nadya was er deze keer niet bij, dus het was met handen en voeten en met veel plezier communiceren. Ze vertelde over haar knieën die zo'n pijn deden, en dat haar dochter Alla werk gevonden had, waar ze blij om was. Dozalia had allerlei lekkers voor ons, waaronder zelfgestookte likeur, van een speciale druivensoort. Ze heeft vroeger bij een drankfabriek gewerkt en werd alom gewaardeerd om haar brouwsels. Het bleef bij wat slokjes, maar we kregen een flesje mee om thuis uit te delen. We zijn nadat alles weer hersteld was met een volle maag vertrokken naar Elvira. Ook Elvira hadden we eerder ontmoet en deze keer werden we weer warm onthaald met een maaltijd. Ze had problemen met de kraan in de keuken, en het leek erop dat na wat aandraaien van de bouten de kraan het weer deed. Omdat Alexander al op ons wachtte met een hulpvraag, zijn we al snel bij Elvira vertrokken. Alexander is een Joodse man die jaren terug een auto ongeluk heeft gehad en daarna in elkaar geslagen werd. Zijn lichaam maar zeker ook zijn geest hebben hier ernstige schade door opgelopen en Alexander heeft jaren als een kluizenaar geleefd uit angst voor mensen. Bijzonder is dat hij de mensen die namens Roechama komen wel toelaat. Hij spreekt goed Engels en heeft een hele andere visie op bepaalde geestelijke dingen. Dat leverde voldoende vragen over en weer op om met elkaar te bespreken, ieder in zijn waarde latend. De elektra in de badkamer van Alexander deed het niet; een vreemd

Bij Zoja

verhaal, niet de hulpvraag maar de zoektocht naar het waarom. Er stond wel stroom op de leidingen. Dat bleek later een lekstroom te zijn, dus kwamen we uit in de meterkast waarvan een van de twee groepen geen spanning voerde. Hoe dan ook geen klus om zelf te doen omdat de meterkast verzegeld was. Hij was dankbaar voor het zoekwerk en zei dat er al vaker iemand naar 'gekeken' had, maar niets gevonden had. Hij gaf aan zelf verder actie te zullen onder nemen. Zo vloog de tweede dag voorbij. In de loop van de avond ging het regenen en onweren, waar iedereen erg blij mee was.

Wie Israël zegent..

De volgende dag was de temperatuur een stuk gedaald, een verademing, en de rivier een stuk gestegen door de regen. Deze dag bezochten we Lilya; zij was al tien jaar in het bezit van een andere lamp voor de keuken, maar had niemand die hem voor haar wilde ophangen. En in de slaapkamer zat een ondeugdelijk stopcontact, dat nodig vervangen moest worden. Samen met Vanya en Nadya gingen we er naar toe. Na een heerlijk kopje kof-

fie en een aangenaam gesprek gingen Bas en Vanya aan de slag met de lamp. Ondertussen gingen Nadya en Marienel in de woonkamer met Lilya aan de praat. Het begon met een praatje over de dagse dingen, zoals waarom er op een krant klaver lag te drogen; ze maakte er thee van, om de overgangsverschijnselen te verminderen. Ook vertelde ze dat ze in de stamboom van haar familie ontdekt had dat haar familie gewerkt had bij een Russisch tsaar. Terwijl wij zo aan de babbel waren, gingen Vanya en Bas weg om een contactdoos in een winkel om de hoek te kopen. Ze bleven echter erg lang weg. De winkel was er niet meer en de winkel van de volgende hoek ook niet. En terwijl ze verder liepen, ging het onweren en regenen. Na een uur kwamen ze letterlijk druipnat terug, en na veel gelach en hilariteit werden ze in kleding van Lilya's overleden man gestoken. Wat verbroederde dat. *"Wie Israël zegent, zal gezegend worden"*, werd hier letterlijk zichtbaar. Nadat het stopcontact vervangen was, baden we nog samen, o.a. voor de knie die na een val steeds meer ongemak gaf, en waarvoor een operatie in de planning zat. We waren dankbaar voor de goede tijd met elkaar.

Om twee uur kwamen we weer bij Elvira, omdat het aandraaien van de kraan niet afdoende bleek. Nadat hij eraf was gehaald, bleek dat hij vervangen moest worden. Ook wilde ze graag dat het toilet op slot kon. Nu gingen de mannen toch maar met de auto naar de bouwmarkt, en Nadya had bezigheden elders. Elvira probeerde me wat Russisch bij te brengen, waaronder het alfabet. Helaas moet ik belijden dat het me nu al weer ontschoten is; alles op Zijn tijd denk ik. De kraan liet zich niet snel vinden, omdat ook deze van oude Russische makelij was. Maar in

een klein goed gesorteerd winkeltje kwam er toch nog één tevoorschijn. Deze liet zich makkelijk plaatsen, met goed resultaat. Het nieuwe slot in de toiletdeur werd een puzzeltje, en het duurde tot zo'n 19.00 uur. We lieten een dankbaar en blij Elvira achter toen we naar huis vertrokken.

De kraan was weggeroest

Donderdagmorgen bezochten we twee hele lieve zussen van 89 en 82 jaar, Tsilia en Maya. Ze wonen bij elkaar sinds Tsilia weduwe is en ze ontvingen ons zeer hartelijk en gastvrij, met koffie en zelfgebakken koek. De hulpvraag betrof de lamp in de woonkeuken. Omdat ze door hun leeftijd slecht zicht

Een nieuwe lamp voor Tsilia en Maya

hadden en geen operatie aandurfden, vroegen ze of Bas hen kon helpen aan meer licht. Met Nadya bespraken we dat een andere lamp met meer bolletjes al snel meer licht op zou leveren en Maya was blij dat erin kon worden voorzien. Op de vraag of ze mee wilde om die lamp uit te zoeken, vertrouwde ze ons toe dat ze er alle vertrouwen in had als wij dat voor haar deden. Dus trokken we naar de alom bekende

Bij Lilya in de keuken

Tsilia ligt op bed terwijl er wordt gekluisd

bouwmarkt en kochten daar een nieuwe hanglamp, verlichting voor onder het keukenkastje en een nieuw stekkerblok omdat er in oude draadbreukjes zaten. Nadat we de lampen hadden opgehangen, was er inderdaad sprake van een grote verbetering en de blijdschap was groot. Toen we in de badkamer onze handen wasten, bleek er maar erg weinig water uit de kraan te komen; het meeste liep er langs in de wasbak. Bij onderzoek bleek dat de kraan nagenoeg weggeroest was en Bas bood aan om die ook te vervangen. Ook dit aanbod gaf veel vreugde en we spraken af dat we de volgende dag terug zouden komen met een nieuwe kraan. Nadat we nog gezongen en gebeden hadden, zijn we dankbaar naar huis gegaan.

Koffie uit een jampotje

De dag erna werden we bij Tsilia en Maya verwelkomd met een jampotje waar koffie inzat, deze keer waren we samen. Vanya had waarschijnlijk toch een koutje opgelopen van de regenbui eerder die week en Nadya was druk met de voorbereiding van de shabbatviering. Na overleg kochten we een

Koffie uit een jampotje

nieuwe kraan bij de kranenman die we eerder deze week ontmoet hadden, en het erop zetten was vrij snel gedaan; ook deze keer stralende gezichten. Wat fijn om zo te mogen dienen. We hadden voor deze dag geen verdere afspraken, Bas was wat rillerig ondanks de warmte. We zouden het rustig aan doen en ook wat voorbereiden voor de

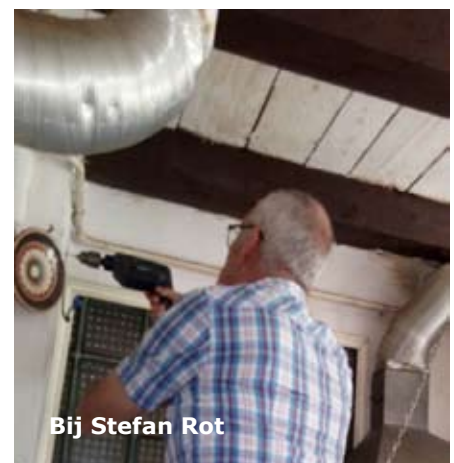
dienst. Terwijl we wat boodschapjes deden op een lokale markt, kregen we een appje van Elena of het mogelijk was dat we een kapotte keukenmachine konden vervangen. We spraken in goed Engels af waar we dat zouden kopen, het bleek heel dicht bij de markt te zijn en ook vlak bij haar huis. We hebben het gelijk geregeld omdat we eigenlijk klaar waren bij Zhyttia. We bleven nog een tijdje bij Elena en spraken over de dingen die haar bezighouden. Na gebed gingen we huiswaarts en Bas ging even op bed. Rond de klok van vijf waren we weer bij Zhyttia om de sabbatsdienst te vieren. Wat een warm onthaal en hoe fijn was het om oude bekenden te kunnen omhelzen, bijzonder dat er zo'n verbondenheid is met mensen die je maar zo weinig ziet. Bas mocht een stukje uit het Woord delen wat met spraakverwarring gebeurde. Het Bijbelgedeelte dat hij had voorbereid had een andere nummering en de vertaalster had moeite om hem bij te houden, uiteindelijk werd het delen uit zijn hart en dat was heel mooi. Na een zegenvolle bijeenkomst zijn we naar huis gegaan. De hoofdpijn en rillerigheid van Bas namen toe en 's nachts kreeg hij ook buikpijn en koorts. We zouden de sabbat met Nadya en de kinderen doorbrengen, maar dat hebben we afgezegd. Zo het werd voor allen een echte rustdag.

De volgende dag gingen we eerst even terug langs Tsilia en Maya. Bas had geen fijn gevoel over het ophangstelsel van de hanglamp en wilde hem voor de zekerheid toch nog borgen. Verder stond vandaag Nadya op het kluslijstje. De douchedeur sloot niet meer en zat met elastieken vast en de badkamerlamp was al een tijd kapot. De lampen in de woonkamer waren stuk, genoeg om een paar uur met

elkaar door te brengen. Bas werkte op water en brood om te voorkomen dat zijn maag en darmen hem het klussen zouden beletten. Het werk vorderde gestaag. In de loop van de middag namen we voorlopig afscheid van elkaar.

Gesnoei in financiën

De rest van de week zouden we met Yudit verder gaan bij de Joodse mensen die via Chesed hulp krijgen. Door flink gesnoei in de financiën is er geen budget meer bij Chesed voor praktische hulp en het was mooi om ook daar een handje te mogen helpen. Maar 's nachts zei Bas: *"We moeten naar huis, ik word steeds zieker en weet niet*

Bij Stefan Rot

hoe ik straks nog thuis moet komen." Om tien uur zouden we bij Yudit zijn en we tassen met spullen voor diverse mensen, dus we gingen toch maar op pad. Ondanks het zieke lichaam was ook dit weerzien vreugdevol. We bespraken de situatie en baden er voor. Daarna nam Yudit ons mee naar een apotheek en kreeg Bas drie zakjes en wat pillen die hij op bepaalde tijden in moest nemen. Hij dronk nu alleen nog water en nam de medicijnen gewillig in. Er was een lijstje van tien mensen die een helpend handje nodig had-

Sabbatviering bij Zhyttia

den en Bas zei: "Laten we het toch maar proberen". We naar Stefan en Doesja; Stefan is bedlegerig vanwege amputatie van beide benen. Ook hun zoon was aanwezig en het was fijn om elkaar weer te zien. De lamp van vorig jaar had het helaas al snel begeven, en verder was er een vraag of het mogelijk was om wat spaarlampen en batterijen te kopen. Hun inkomen is niet toereikend om dit zelf te betalen. Samen met Doesja werden er nieuwe spullen gekocht en hing Bas de lamp in de keuken op. Een klein wonderdje, zo ziek als hij was, Op de vraag van Stefan of we wilden bidden hebben we dat natuurlijk gedaan en we namen allen dankbaar afscheid. De volgende op het lijstje was Rosa. Hier zijn we ook eerder geweest toen haar man Gustav nog leefde; hij is afgelopen jaar overleden en ze had het moeilijk. De hulpvraag betrof de badkamer, de boiler lekte en er was een gevaarlijke situatie ontstaan; of Bas dit kon verhelpen. Nu heeft hij dit al eens eerder gedaan, maar zijn lichaam werkte nu niet mee, en daarom werd afgesproken dat er een nieuwe gekocht zou

Marienel en Stefan

worden. Een fijne oplossing. De kraan in de badkamer was ernstig doorgeroest en moest ook vervangen worden, dus zijn we een andere gaan kopen in het centrum van Uzhgorod. We lieten ons overreden om een Oekraïense kraan te kopen, omdat dat de enige was die paste, maar Bas was er niet over te spreken. Het inzetten van de kraan gaf echter geen problemen en Rosa was er heel

Jevgenia nog klaarhelder

blij mee. Inmiddels was er een zakje en een pil ingenomen door Bas en het leek erop dat zijn darmen rustiger werden.

Adrem, klaarhelder en positief

Hierna gingen we naar Ira en Galina, twee zussen die samen wonen in een mooi opgeknapt appartement. De broodrooster deed het niet en de keukenkasten gingen niet goed dicht. Wat een hartelijke ontvangst kregen we, dat deed een zieke Bas goed. De broodrooster bleek al twee keer gerepareerd en zou van een derde keer niet beter worden, dus mochten we hen namens een sponsor een nieuwe aanbieden. De kastjes waren niet allemaal goed te stellen, maar ze kunnen weer dicht. De dag was inmiddels al aardig verlopen en Yuditza zei dat het wel mooi geweest was zo. Toch besloten we nog even langs Jevgenia te gaan. Het was dichtbij en er was iets met haar bed; we konden in ieder geval even kijken. Vier hoog in een flat lag Jevgenia in bed, een krasse dame van in de 80. Ze was al een tijd bedlegerig en daarom had ze een hoog/laag bed van Roechama gekregen. Deze bleef echter in één stand staan en Bas kroop onder het bed om te zien hoe de bedrading liep. Daar zag hij dat een plug niet goed zat, waardoor er geen contact gemaakt werd. Het probleem was snel opgelost. Met Jevgenia was er wel contact; ze was adrem en klaarhelder en positief. Ze vertelde nog wel 16 jaar door te willen leven. Na gebed namen we afscheid en zat de dag er bijna op. We brachten Yuditza naar huis en reden langs de bouwmarkt voor een boiler

en een blender voor Nina, die we de volgende dag zouden bezoeken. 's Avonds aten we rijst met geschrapte wortel en waren meer dan dankbaar dat de dag zo'n ander wending had genomen.

Emotioneel afscheid

Na een redelijke nacht leverden we de boiler bij Rosa af en gingen naar Nina; Yuditza was er ook. We sponsoren Nina al een tijd en het was fijn om haar weer te zien. Toch was het ook verdrietig om te zien dat ze fysiek in een erg slechte conditie was. Gelukkig had ze nu alle dagen een fantastische hulp die haar verzorgt en een tijdje gezelschap geeft. Nina was zo blij om ons te zien, begon gelijk van alles te vertellen en had soep voor ons. Bas verving de kraan boven het bad. Het afscheid was emotioneel, niet wetende hoe het verder met haar gezondheid zou gaan en of we elkaar weer zouden ontmoeten. Helaas is Nina kortgeleden overleden.

Het volgende bezoek was bij Ira, zij woont met haar dochter bij haar demente moeder en zorgt voor haar. Ze wordt geholpen bij het opknappen van de oude flat door Chesed, maar er is daarvoor maar een beperkt budget. De badkamer was gerenoveerd maar het sanitair was in slechte staat. De kraan gaf nauwelijks water, en een nieuwe kraan was geen luxe. Omdat ze vlakbij het kranenmannetje woont, was de kraan snel gehaald en ook het vervangen ging gemakkelijk. We hebben nog een tijdje gesproken over de dochter van Ira die een beurs heeft gekregen voor de kunstacademie en heel creatief is, maar dat ze de materiaalkosten

Een nieuwe kraan voor Ira

niet kon betalen. Tussendoor vertelde zo ook dat de aardappeloogst van hun datsja mislukt is door de regen en dat ze veel macaroni en pap zouden moeten eten. We namen hartelijk afscheid en vertrokken naar Maria Machlina. Ook haar hebben we eerder mogen helpen met een probleem met het waterreservoir van de wc, maar

Op bezoek bij Nina

nu stond de wc los en lekte water. Er was al iemand wezen kijken, maar hij was weer vertrokken met de boodschap dat hij het niet kon verhelpen. Samen met Micha heeft Bas de pot helemaal los gemaakt en nieuwe gaten in de grond geboord zodat hij opnieuw vastgezet kon worden; een flinke klus die aardig wat tijd kostte, maar met goed resultaat. Onderwijl spraken we met Maria en ze had voor ons iets lekkers gemaakt; voor Bas was het goed zeiden ze, en het was ook heel lekker. Na een gebed met Maria besloten we om voor vandaag te stoppen en we brachten Yudita weer naar huis.

Voor hen is het belangrijk

Maya, die we de volgende dag als eerste bezochten, is een fantastische positieve vrouw. Ook deze keer was haar hulpvraag zeer bescheiden; de lampen in de keuken moesten vervangen worden voor spaarlampen. Bas en Yudita gingen nieuwe kopen en aan de keukentafel vertelde Maya over haar familie. Ondanks dat ze elkaar zo weinig zien, omdat haar dochter en kleindochter in het buitenland wonen, is het een warme familie. De lampen waren zo vervangen en Maya stond erop om koffie te zetten. Bas nam de sprong in het diepe; na dagen op water en brood was hij zover dat koffie hem wel wat leek. De warmte tussen

Antonia

Bas en Maya was mooi om te zien en dat alleen al doet een mens goed. Het volgende bezoek was ook bij een oude bekende, Lylia. Ze vroeg of Bas de ruimte rondom een nieuwe deur kon stuken, maar helaas, dat gat was zo groot dat hij eerlijk zei dat hij dat niet kon. Ze had iemand al betaald om het te doen, maar deze man was met de noorderzon vertrokken. Er waren in de keuken nog wat kleine dingetjes te herstellen en na een gezellig uurtje waren we klaar. Het volgende bezoek was bij Lilya. Lilya zat al te wachten met een gedekte tafel, met heerlijk eten. Ze woont samen met haar zeer oude moeder Antonia; beiden zijn erg lieve mensen. De keukenlamp was

Bas op het balkon bij Lilya en Antonia

doorgebrand en er was al een andere om op te hangen. En de bel bleef 'hangen', nadat er gebeld werd. En er lag al heel lang een stukje zeil wat om de balustrade op het balkon moest worden getimmerd. De lamp hing snel en Bas begon om het patroon van het zeil zo af te tekenen dat het door zou lopen. Eerlijk gezegd dacht ik: "*Hoe belangrijk is dit nu?*". Maar even later mocht ik het van Bas overnemen en schaamde me eigenlijk voor m'n gedachten; voor hen is het immers belangrijk. Wie ben ik dan om er een oordeel over te hebben. Onderwijl keek Bas de bel na en lieten we na gebed twee hele dankbare dames achter. Voortaan konden ze 's morgens in het zonnetje van hun mooie balustrade genieten.

Een kamertje waar hij niet meer uit komt

Er stond nog een naam op het lijstje van Yudita en dat was bij de familie Nemesh; een moeder en zoon, waar de tv raar deed. Toen we daar aankwamen, schrok ik enorm van een jonge bedlegerige man, Sasha, de zoon. Hij was rechtszijdig zeer beperkt met arm en been, een getalenteerde chirurg die zelf een hersentumor kreeg. Hij kon alles in het Engels goed verstond en zeer summier kon antwoorden vanwege de schade die hij door bestraling had opgelopen. Zijn moeder zorgde voor hem, het raakte me zo om hem zo beperkt te zien, in een kamertje waar hij niet meer uit komt. Het beeld van de televisie met de nepwereld die daarop te zien is, is zijn enige lijntje met de buitenwereld. De stekker van de tv was kapot en Bas heeft hem hersteld. Er zou ook een stopcontact vervangen moeten worden, maar dat zou schade aan de muur betekenen dus vertelde moeder dat ze het niet meer zou gebruiken. Na gebed verlieten we hen; het was het laatste bezoek, wat nog lang in ons hoofd doorwerkte.

Ons hart geraakt

's Avonds namen we afscheid van Yudita, enorm dankbaar voor al haar hulp en het goede verloop van de afgelopen dagen. We dankten samen onze Machtige Here voor de zegen

van herstel en voor de mooie tijd met prachtige mensen, die ons hart geraakt hadden.

De volgende dag hadden we met Ira afgesproken om ergens koffie te gaan drinken. Het bezoek de vorige dag had ons bewogen om haar verder te willen helpen in haar zorgen. We gingen koffie drinken in een koffierestaurantje waar haar dochter de raamschildering had gemaakt en hadden een fijn gesprek. Yudita kwam ook nog langs en de tijd vloog voorbij. We mochten ook namens een sponsor Ira helpen bij de aanschaf van studiemateriaal voor haar dochter, en hen ook voor een periode aardappels schenken.

's Avonds namen we nog afscheid van Vanya, Nadya en de kinderen en gingen vroeg naar bed, zodat we vrijdag bijtijds aan de terugweg konden beginnen.

We zijn zo dankbaar dat we deze reis mochten maken. En dankbaar voor de mensen die ons door sponsoring mee mochten helpen om het leven iets eenvoudiger te maken voor deze bijzondere Joodse mensen. Halleluja Adonai!!!!

Afscheid van de medewerkers van Zhyttia

Draag bij aan projecten

Gaarkeuken

Voedselpakketten

Maaltijd 'Warm huis'

Onderstaande projecten lopen gedurende het hele jaar. Mocht u een gift voor één van de projecten willen overmaken, vermeld dan de naam van het project.

Voedselpakketten

Gedurende het jaar, maar vooral met de feesten, worden er voedselpakketten uitgedeeld aan de Joodse mensen.

Warm huis

Eénmaal per week komen eenzame Joodse mensen bij elkaar voor een warme middagmaaltijd en ook om zo met andere mensen contact te hebben. In de plaatsen Beregova en Mukachevo betaalt Roachama voor deze maaltijden.

Gaarkeuken

Naast de gaarkeuken in Mukachevo sponsort Roachama nu ook de gaarkeuken in Tsjernovtsi.

Vakantiereis Wim en Ria september

*"Juich, hemel, en verheug u, aarde, bergen, breek uit in gejuich,
want de HEERE heeft Zijn volk getroost." Jes. 49:13*

Groep uit Minsk

De eerste week van hun vakantie brachten Wim en Ria, zoals gebruikelijk, in Oekraïne door. Om spullen

Met de groep uit Minsk

te brengen en mensen te ontmoeten en af en toe ook wat te ontspannen. Zo wordt het nuttige met het aangename gecombineerd. De laatste dag van augustus vertrokken ze, na door de gemeente uitgezegd te zijn. De reis verliep heel voorspoedig. De beide kanten van de grens kostten bij elkaar maar 24 minuten. Aan de Oekraïense kant kregen we direct de twee fel begeerde stempels. We reden door naar L'vov, waar we in het hotel ook een groep van Vladimir -de Messiaanse voorganger uit Minsk- zouden ontmoeten. Deze keer betrof het een groep van voornamelijk alleenstaande en eenzame mensen met verschillende achtergronden; Joods en niet-Joods. Nadat we wat klaargemaakte bigshoppers en een koffer voor een paar gezinnen hadden overhandigd en ook veel pampers, nodigden we de groep uit voor een gezellig samenzijn. We pasten met wat inschuiven allemaal in één prieltje, dat bij het restaurant van ons hotel hoorde. Onder

het genot van thee, koffie en frisdrank deelden we met elkaar getuigenissen. Vladimir stelde verschillende mensen uit de groep aan ons voor. Er was ook een medewerkster van de organisatie Ebenezer bij. Vervolgens nodigde Vladimir Wim uit om over het ontstaan van het boek 'Weg uit Babylon' te vertellen. Ria vertaalde zoals gewoonlijk. Daarna namen we afscheid van de groep, maar niet voor lang. De groep zou woensdag doorreizen naar Transkarpatië en wel naar de plaats Svaljava. Wij dachten volgens de planning dinsdag al in Transkarpatië in Uzgorod te zijn en vonden het een goed voorstel om woensdagavond de groep tijdens een barbecue te bezoeken. En zo is het ook gebeurd.

Twee kamers als synagoge

Wij reisden maandagmorgen door naar Tjernovtsy. Deze keer hadden we kleding en schoenen voor de Joodse gemeenschap daar bij ons. De reis was voorspoedig, het weer erg mooi. Wat waren we blij dat we tegenwoordig airco in het busje hebben. In Tjernovtsy liep de temperatuur op tot 36 graden. We reden naar het huis van Ella. Deze toegewijde jonge studente is ons onder leiding van de Heere onze contactpersoon geworden. Met haar liepen we naar een 'nieuw' appartement dat gebruikt wordt voor de Joodse gemeenschap. Sasja, het hoofd van de plaatselijke Joodse gemeenschap, ontving ons daar. In het appartement zijn twee kamers als synagoge ingericht: één voor de mannen en één voor de vrouwen. Er is ook een keuken en een kantoorruimte. Hier lieten we de meegebrachte kleding en schoenen achter. Met Sasja en Ella

bezochten we daarna een paar nieuwe gezinnen. Voor hen hadden we allemaal een cadeaupakket met shampoo, een handdoek ed. Een stuk kaas ontbrak ook deze keer niet.

Het eerste bezoek was bij Adelia, een alleenstaande vrouw. Ze is nog niet heel erg oud, maar kan niet voor zichzelf zorgen omdat ze niet goed kan lopen. Haar broer Anatoli zorgt nu voor haar. Wat was Adelia blij om mensen op bezoek te krijgen. Ze vertelde over haar ziekte: *"Ik heb met schadelijke stoffen gewerkt. Door bloedvergiftiging heb ik negentien jaar geleden een soort van insult gehad. Twee jaar heb ik in het ziekenhuis gelegen en daarna ook lange tijd thuis. Na vijf jaar kon ik weer een beetje lopen."* We merkten wel dat ze nog steeds niet vast op haar benen staat.

Haar broer kwam er ook even bij. Anatoli woonde in het oosten van het land, maar is naar het 'ouderlijk' huis

In de synagoge

teruggekeerd om zijn zus te kunnen helpen. Adelia krijgt geen hulp van Chesed, vanwege haar leeftijd. Haar conclusie zei: *"Oude mensen hebben thuiszorg nodig"*; alsof zijzelf het niet nodig zou hebben.

De opa's en oma's van Adelia en Anatoli zijn beiden in de oorlog omgekomen: *"Mijn moeder is toen ze nog klein*

Sasja van de Joodse gemeenschap

was met haar moeder, mijn oma, geëvacueerd, maar oma is daar overleden van de honger."

Adelia toonde ons haar grote dankbaarheid, vooral voor het feit dat we op bezoek waren gekomen. Deze vrouw verdient het om veel aandacht te krijgen; wat zullen kaarten hier ook welkom zijn. We gaven Adelia, naast het cadeaupakket en een stuk kaas ook een boek ter bemoediging.

De kaarten betekenen heel veel

Met Sasja en Ella liepen we naar het restaurant voor een warm middageten, een obeen. In dit restaurant komen de Joodse mensen, die daarvoor in aanmerking komen, hun warme maaltijd gebruiken op kosten van Stichting Roechama. Sasja zei: *"Julie hulp is niet alleen een materiele ondersteuning maar ook een morele. De kaarten die uit Nederland komen betekenen heel veel voor de mensen. Willen jullie de mensen heel hartelijk bedanken voor de kaarten?"* Sasja vertelde ons ook dat ze naar dit restaurant over gegaan zijn omdat het restaurant waar ze twintig jaar gebruik van hebben gemaakt, gesloten werd: *"Zo goedkoop als daar konden we het nergens anders vinden. Nu hebben we het aantal dagen van vier naar drie moeten terugbrengen. We hebben ook de salade laten vervallen, zodat toch 22 mensen drie dagen per week een warme maaltijd kunnen gebruiken. Nu*

heb ik een vraag: "Zouden jullie wat extra kunnen betalen, zodat de salade er weer bij kan? En kunnen jullie ook eventueel die andere drie dagen voor jullie rekening nemen?" We besloten dit met het bestuur te bespreken, wel zegden we direct het extra geld voor de salade toe. Het obeen smaakte overigens voortreffelijk.

In de gaarkeuken

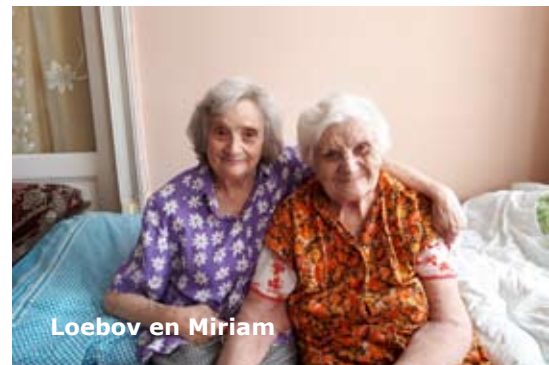
Drie broers omgekomen

Het volgende bezoek was bij Loebov. Zij gaat ook gesponsord worden. Haar twaalf jaar oudere zus Miriam woont bij haar. Miriam zei: *"We wonen nu al weer twaalf jaar samen, de flat staat op mijn naam."* Beide zussen zijn niet getrouwd geweest. Een derde zus Rivka is al gestorven. Loebov is beginnend dementerend, maar Miriam, die al negentig jaar is, was nog aardig bij de tijd. Vol trots vertelde ze dat ze bijna 50 jaar gewerkt heeft en wel 25 jaar als wiskundeleraar en dat iedereen van haar hield: *"Ik had discipline in de klas, er gebeurde nooit iets. Ik was gewoon verbaasd, ik hoefde mijn stem nooit te verheffen. Veel studenten zijn mij nog niet vergeten. Toen ik 90 jaar werd, had ik een kamer vol met rozen."*

Het gezin van Loebov en Miriam werd aan het begin van de oorlog geëvacueerd naar Kazachstan. Dat is ook de reden dat de beide zussen ook niet gezien worden als 'slachtoffers' van de oorlog. Zij krijgen een minimale vergoeding van JOINT omdat ze niet in oorlogsgebied hebben overleefd: *"De ouders van vader stierven in het getto van Odessa. Ooggetuigen hebben verteld dat oma aan de staart van een paard werd gebonden en dat opa mee rende. Van vader zijn drie broers omgekomen."*

We bemoedigen de beide zussen door

hen een sponsor aan te bieden. Natuurlijk kregen ze alvast een cadeaupakket, kaas en een boek.

Loebov en Miriam

Ze kregen geen eten

Het volgende bezoek was bij Ella, een enthousiaste vrouw die graag iedereen helpt. Haar vader had het concentratiekamp overleefd. In 1961 werd haar vader aangereden door een auto. Hij overleefde, maar kwam hierdoor in een psychiatrisch ziekenhuis. Toen hij weer thuis kwam, hebben Ella en haar moeder samen voor hem gezorgd. Inmiddels is haar vader overleden. Ella vertrouwde ons toe dat ze geboren is met een genetische afwijking en daarom geen kinderen zou kunnen krijgen: *"Daarom wilde ik ook niet trouwen."* Drie jaar geleden brak Ella haar been, ze lag drie jaar op bed en kreeg thuiszorg.

Ella vertelde dat ze blij was dat na de val van de muur de Joodse gemeenschap zich weer begon te verenigen en samen te komen.

Na dit bezoek probeerden we nog bij één nieuwe adoptiepersoon op bezoek te gaan, maar deze bleek niet thuis. We regelden thuis bij onze contactpersoon Ella nog wat zaken en namen afscheid. We gingen ook nog langs bij Ilya de directeur van Chesed in het gebouw van Chesed. We hadden een koffer met spullen voor het 'medische kabinet'. Een arts van Chesed helpt daar gratis de Joodse mensen. Hij ontving ons heel hartelijk. Het gesprek kwam via het boek dat Wim aan het schrijven was over de Jodenvervolgging, op de moeder van Ilya: *"Zij zat als 13-jarige in het kamp in Baranovitsch. Daar kregen ze ook geen eten, net zoals in het kamp Pechora. Ze was een heel mooi meisje. Toen de Russen eraan kwamen, verklapte een Duitser*

"Willen jullie de mensen in Nederland heel hartelijk bedanken voor de kaarten?"

aan mijn moeder dat ze de volgende morgen allemaal doodgeschoten zouden worden, voordat de Duitsers het kamp achter zouden laten. Ze ontsnapte de nacht voordat iedereen werd doodgeschoten."

We namen afscheid van Ilya en nadat we overnacht hadden in een hotel, namen we ook afscheid van Tsjernovtsy.

Hartelijke ontvangst

We reden gedurende meer dan zeven uur door het mooie landschap van de 'onder Karpaten' en gedeeltelijk ook door de Karpaten zelf naar Transkarpatië. We hadden een korte ontmoeting met Ira van Chesed Moekatsjevo en met haar man Viktor. Niet met de bedoeling om mensen te bezoeken, maar gewoon om elkaar weer even te zien. Sinds ze beiden in Nederland zijn geweest is de band nog sterker geworden dan die al was. We werden heel hartelijk ontvangen in de één-

Ira en Viktor in hun 'kantoor'

kamerflat, die Viktor geërfd en van waaruit Ira tegenwoordig werkt. We werden overladen met fruit en ander eten en bespraken een aantal 'probleemgevallen'. Ook het feit dat de vaste lasten van hun flat, oftewel kantoor, nog steeds door hen zelf betaald moet worden. We besloten hen daarbij te helpen. We namen na een uur al afscheid, omdat we een afspraak hadden om een fiets af te leveren. We moesten om vijf uur ongeveer in Uzgorod zijn, om daar met Nadya dingen te bespreken en een bezoek te doen. Ira liet ons niet gaan zonder dat we beloofd hadden de volgende keer meer tijd in Moekatsjevo door te brengen. *"Ik zal een hotel regelen, zodat jullie een keer kunnen overnachten en meer tijd overhouden voor bezoeken,"*

stelde ze serieus voor.

Onderweg niet ver van Moekatsjevo stond Vasil langs de kant van de weg. Aan hem overhandigden we een fiets waar zijn vader om had gevraagd.

Ik haat Polen

In Uzghorod aangekomen gingen we met Nadya van der messiaanse gemeente Zhyttia naar een restaurant om onder het genot van een kopje koffie bij te praten. Nadya had goed nieuws over haar tante Rita in Israël, de grondlegster van Zhyttia: *"Julie wisten dat zij en Gena hun flat uit moesten. Drie dagen geleden hebben ze eindelijk, na heel lang zoeken, een flat gevonden. Deze flat is notabene eigendom van een Pools-Joodse holocaust overlevende. Ook zijn vrouw zat in een concentratiekamp en heel zijn familie is omgekomen. Gena wilde hem in het (gebrekkig) Pools wat zeggen, maar hij zei gelijk: "Ik haat de Polen. Ik wil alles vergeten wat met Polen te maken heeft."* Gena begreep direct dat hij dus verder weer gewoon Hebreeuws met hem moet spreken. Maar Rita zei: *"God brengt ons bij een holocaustoverlevende, wellicht kunnen we het werk wat ik in Oekraïne deed hier voortzetten."* Het klikte gelijk goed tussen hen en hem en ook zijn vrouw. Zij had gezegd: *"Ik heb gelijk iets goeds gevoeld bij hen."* Ze hebben Rita en Gena als hun kinderen aangenomen en ze gaan nu dus naast elkaar wonen."

Ook Vanya die geopereerd is aan zijn keel, waarin kanker was ontdekt, was er bij komen zitten. Hij kon zich, hoewel nog erg hees pratend, goed verstaanbaar maken.

Daarna gingen brachten we het meegebrachte bed en matras voor Ira, de volwassen dochter van Zoja, bij haar thuis. We zagen wel dat de divan waarop de zwaarlijvige Ira gewend was te slapen aan vervanging toe was. Vooral het matras dat we meegebracht hadden, werd zeer gewaardeerd. In de keuken kregen we van Zoja nog soep, brood en vis te eten. Daarna haalden we Sasja de zoon van Nadya van de kinderopvang en brachten hen beiden naar huis, voordat we incheckten in

het vertrouwde hotel Nehemia, waar we vijf keer zouden overnachten. De avond brachten we grotendeels door bij Miro-sja, Vadiem en Gobica. Miro-sja had, zoals gebruikelijk, een heerlijke maaltijd voor ons klaargemaakt. Een aantal pakketten die opgestuurd moesten worden naar andere regio's van Oekraïne lieten we ook bij Miro-sja achter. Zij zorgt altijd voor de verzending via 'nova poshta'.

Alle familie is doodgeschoten

Na het ontbijt de volgende morgen gingen we naar het kantoor van Zhyttia. Daar vertelde Nadya haar persoonlijke verhaal, wat er het achterliggende half jaar allemaal heeft plaatsgevonden in haar gezin.

Daarna bezochten we met Nadya de beproefde en zeer bedroefde Raisa, de hoogbejaarde moeder van Naoem. Naoem is ruim een half jaar geleden overleden, een maand nadat we hem in het ziekenhuis hadden bezocht. Het eerste wat Raisa zei was: *"Ik heb zo*

Bemoediging voor Raisa

naar jullie uitgekeken. Het is zo erg om je zoon te moeten verliezen." Ze hilde lange tijd in een innige omhelzing met Ria. Daarna weerde ze zich dapper: *"Als iemand hem maar naar het buitenland had kunnen brengen, dan had hij kunnen overleven,"* was

"...ik ging terug naar de gevangenis om daar te preken. Iedereen wist dat ik daar gezeten had..."

Raisa's overtuiging. Raisa toonde zich heel dankbaar voor haar andere zoon, Zjenja, die gelukkig ook in Uzgorod woont: *"Hij komt elke morgen en avond even langs. Hij geeft mij een spuit."* Haar kleindochter Marina, de dochter van Naoem, komt ook elke dag en druppelt haar ogen. Raisa hoopt in december 90 jaar te worden: *"Ik heb alles meegemaakt, soms was het zwaar, soms heel zwaar. Ik heb 18 jaar met mijn man samengeleefd. Hij overleed toen hij 42 jaar was aan maagkanker. Ik had hem in het leger ontmoet. Beiden hebben we in de oorlog gediend. Alle familie in Zjtomir die achterbleef is doodgeschoten. Ook mijn mans vader die verlamd was en niet kon vluchten."* Opeens veranderde Raisa van onderwerp toen we vroegen of ze al achterkleinkinderen heeft: *"Ik heb zelfs al achter- achterkleinkinderen. Ik ben dankbaar voor alles."* Hoewel ze er wel gelijk aan toevoegde: *"Ik mis hem zo erg."* We lazen met Raisa uit de Bijbel over de opstanding uit de doden in Johannes 11. Daar zegt de Heere Jezus: *"Ik ben de opstanding en het leven; wie in Mij gelooft, zal leven, ook al was hij gestorven, en ieder die leeft en in Mij gelooft, zal niet sterven in eeuwigheid. Geloof u dat?"* Deze laatste vraag aan Martha stelden we ook aan Raisa. Haar antwoord was heel duidelijk: *"Ik geloof in Jezus Christus. Ik houd van hem."*

Zo mochten we troost brengen en bemoedigen uit het Woord en ook met het meegebrachte cadeaupakket en het stuk kaas. Omdat Raisa haar ogen nog goed zijn, gaven we haar ook een boek met getuigenissen.

Zo geraakt

Met Nadya gingen we naar de twee zussen Maya en Tsilia. Bas en Marinel waren er ook geweest tijdens hun 'klusreis'. Vol trots werd het resultaat

Ria met Tsilia

getoond; een nieuwe lamp en een kraan die vastgezet was. Maya toonde ook haar grote dankbaarheid voor de enveloppe met €50,- die ze de vorige keer gekregen had. We hadden dat haar gegeven van iemand uit de gemeente die enveloppen meegegeven had voor 'waar het nodig was'. Maya: *"Het heeft me zo erg geraakt. Ik was net uit het ziekenhuis en nog heel slap. Ik had veel medicijnen nodig. Ik wil een pot honing meegeven voor de gulle gever. Als teken van dankbaarheid,"* voegde ze er nog aan toe.

Het was zoals altijd bij de twee zussen heel gezellig en aangenaam. Onder het genot van het eten van vruchten uit eigen tuin spraken we over van alles. Tenslotte sloot Wim af met het lezen van Psalm 23 en een stuk uit Johannes 10. *"De goede Herder, Jesjoea, Die voorziet en voor hen zorgt, gaf ook voor deze twee hoogbejaarde Joodse zussen zijn leven,"* was de boodschap. We zongen nog een lied en baden voor hen. We lieten niet alleen wat achter, we kregen alles wat we niet op hadden gegeten in plastic zakken mee om onderweg op te eten of uit te delen in de gemeente.

Getuigenis van André

Nadat we Nadya hadden in het centrum, vlak bij haar huis, hadden af-

gezet, hadden wij opnieuw een ontmoeting met Vladimir en de groep uit Wit Rusland gepland. We reden ruim een uur de weg terug naar Lvov voorbij de plaats Svaljava. Daar in het bos niet ver van de weg vonden we na bijna driekwartier zoeken de groep. De barbecue was bijna ten einde, we kregen nog wel een schaaltje met vlees en

Bbq met de groep uit Wit-Rusland

andere gerechten. Het mooiste moest echter nog komen. Gezeten rond het kampvuur gaf Andre, een Messiaanse voorganger uit Israël die op bezoek was bij Sergey, de voorganger uit Lvov, zijn getuigenis. Andre vertelde: *"Ik was 35 jaar toen God in mijn leven kwam. Mijn moeder was Joods, mijn vader heb ik niet gekend. Ik had geen voorbeeld. Ik ben jarenlang een dienst-knecht van de zonde geweest. Twintig jaar ben ik verslaafd geweest en ik heb vijftien jaar in de gevangenis gezeten. Daar ben ik tot geloof gekomen. Nu mag ik een dienstknecht van de gerechtigheid zijn. Ik had niets te verliezen en wilde helemaal aan God toegewijd zijn. Ik leidde een huisgroep en ging terug naar de gevangenis om daar te preken. Iedereen wist dat ik daar gezeten had; gelovigen en ongelovigen kwamen luisteren als ik sprak. Een vroegere pastor zei tegen mij dat ik een eigen kerk moest beginnen, waar ook ex-gevangenen welkom zijn. Deze kerk groeide, er waren op een gegeven moment 15 huisgroepen. Toen opende God een deur om naar Israël te gaan, nadat Hij mijn ogen eerst geopend had voor het 'thema Israël'". Daar mocht ik al na drie maanden een ontwenningencentrum openen in Netanya."* Verder vertelde Andre

Bij Maya en Tsilia

hoe wonderlijk het is gegaan dat hij uiteindelijk naar Israël mocht. Eerst was zijn crimineel verleden nog een verhindering en mocht hij als enige van het gezin niet naar Israël. Maar hij had geloof, dat hij op tijd in Israël zou zijn om zijn zesjarig kind voor het eerst naar school te brengen. Dat had hij ook bij het afscheid nemen gezegd tegen zijn zoontje: *"Ik beloof je, ik breng jou in Israël naar school. Op 28 augustus begon de school en ik kwam*

André en Vladimir

26 augustus in Israël aan. Vijf jaar later heb ik een status gekregen." André getuigde verder dat God zijn denken erg veranderd had: *"Toen ik als Jood tot geloof kwam, zeiden ze in de kerk dat er geen verschil is tussen Jood en heiden. Maar God opende mijn ogen dat er inderdaad aan de ene kant geen verschil is. We hebben allemaal Jesjoea nodig, we zijn allemaal zondaren. In de Messias is er geen verschil. Maar ik zie het zo dat een Jood nog steeds een Jood blijft en een gelovige uit de heidenen is geen Jood."*

Het was fijn om elkaar zo te mogen ontmoeten. We gaven hem ook een boek Weg uit Babylon in het Russisch en wisselden ook onze mailadressen uit.

We gingen met elkaar op de foto, namen afscheid van de groep en keerden voldaan terug naar Uzgorod.

Geen polsslag meer

Donderdag hadden we gereserveerd om een dag samen met Mirosjia en Vadiem naar het dorpje Toeria Bystre in de Karpaten te gaan, naar de familie Revta. Maria Revta is de moeder van Mirosjia, die werd geboren voordat

Wim in de Karpaten

haar eerste man van haar scheidde en ook voordat zij gelovig werd. Mirosjia's stiefvader Vanya is Joods en dus zijn ook haar vier halfzussen en drie halfbroers Joods. Een jaar geleden hebben ze gedurende zeker een half jaar geprobeerd papieren te krijgen om naar Israël te emigreren. Het liep echter vast op een ontbrekende document.

In Toeria Bystre gingen we eerst naar het huis van dochter Nadya, die met haar man en twee dochttertjes vlakbij haar ouders woont. Bij haar hadden we een tas met kleding en een tafel af te geven. We konden gelijk zien hoe met het geld van een sponsor de keuken en badkamer, die geheel ontbraken, zijn gemaakt. Het zag er keurig uit.

In het huis van Vanya en Maria woont nu ook dochter Diana met haar man Tolik; in het gedeelte dat eerst door opa en oma werd bewoond. Diana en Tolik hebben ook een baby. Toen we daar zaten, gingen onze gedachten terug naar de eerste keer dat we de familie Revta bezochten in het jaar 2006. Toen beide grootouders nog leefden. Maria vertelde hoe zij en haar hele familie in het jaar 1990 tijdens de 'perestrojka' bekeerd zijn. Maria gaf een getuigenis hoe God alles in hun familie veranderd had, hoe persoon voor persoon bekeerd werd. Maria zei: *"In ons gezin werd gedronken, papa heeft elf jaar heel erg gedronken. Wij hadden echter hele goede christelijke burens; ze straalden altijd zoveel vriendelijkheid uit. Ik wilde ook graag dat God in ons huis regeerde."* Toen Maria in het jaar 1990 samen met 98 anderen in een dienst gedoopt werd,

dronk haar vader zich dronken aan de wodka. Hij viel in de kelder en een vrouw die hem vond, dacht dat hij al overleden was, hij had al geen polsslag meer. Toen de volgende morgen bleek dat hij nog in leven was, was Maria zo blij: *"Ik dacht, gelukkig hij kan zich nog bekeren. En dat is ook gebeurd. Ook mijn man Vanya heeft zich bekeerd. Vóór die tijd dronk hij en stal ook uit de winkel waar hij werkte. Hij ging een keer mee naar de kerk. Daar werden veel getuigenissen gegeven en ook hij heeft zich toen bekeerd."* Maria maakt zich over haar eigen zonen ook grote zorgen. Er wordt in Oekraïne veel gedronken en vooral één van de kinderen heeft foute vrienden. Gelukkig is hij nu naar Portugal gegaan met zijn halfbroer Ruslan om daar te gaan werken. Voor Maria is dit een hele opluchting.

We vroegen Maria nog of ze nog bezig zijn om aliya te maken. Ze vertelde dat het hele proces vast is gelopen, nadat ze eerlijk aangegeven hadden

"...ook mijn man Vanya heeft zich bekeerd. Vóór die tijd dronk hij en stal ook uit de winkel waar hij werkte."

dat ze christen waren: *"We konden dat niet verzwijgen en daarna moesten we opeens nog een document hebben, dat er gewoon niet is. We geven het over in Gods handen."* God zal op Zijn tijd Zijn volk thuisbrengen. Daar vertrouwen we op.

We hadden een heerlijk ontspannen dag in de Karpaten. Tijdens een wandeling naar de hoogvlakte kwamen we onder de indruk van de rust, de ruimte en het prachtige panorama van de omliggende bergen. Wat is God groot.

Elk huis kijkt naar jullie uit

Vrijdagmorgen hadden we een af-

Wim en Ria met Joera (midden)

spraak met Yudita, die voor de contactpersoon is voor alle gezinnen in heel Transkarpatië, die we Chesed sponsoren. Yudita was heel content met de laptop die een Nederlandse sponsor voor haar geregeld had en die door Bas en Marinel was meegenomen. Yudita die jarenlang voor Chesed heeft gewerkt en daar vooral het kinderkwerk deed, sprak met pijn in het hart over de veranderde situatie: *"Het kenmerkende gebouw van Chesed is verkocht en de nieuwe eigenaar wil er een warenhuis van maken. De Joodse mensen hebben nu niet meer echt een centrum om naar toe te gaan."* Het goede nieuws was dat de al jarenlange gesponsorde Sasja van 15 jaar Aliya heeft gemaakt. Yudita: *"Eerst wilden ze hem naar een orthodoxe school doen, maar zij zijn niet religieus opgevoed. Wel vieren ze de sabbat en de feesten. Na drie weken is hij naar een andere school gegaan. Veertig kilometer bij zijn broer in Haifa vandaan, waar hij in huis woont."* Ook een ander tiener uit een gesponsord gezin, Karolina, is zover dat ze Aliya gaat maken. Yudita vertelde dat zij met de trein naar Kiev gaat en vandaar met een groep per vliegtuig naar Israël. Met Yudita samen gingen we naar het appartement oftewel kantoor in een ander deel van de stad waar de twee overgebleven werkers van Chesed huizen. Joera, die we al dertien jaar kennen, heeft nu de regie gekregen over heel Transkarpatië. Hij ontving ons heel hartelijk: *"De mensen zijn zo dankbaar voor wat jullie doen. Elk huis kijkt naar jullie uit. Als jullie komen is het feest. Op die herinnering kunnen wij nog jaren leven,"* voegde hij ons toe. We bespraken het vele werk wat gedaan moet worden: *"Er zijn maar twee werkers, maar hetzelfde papier-*

werk moet gedaan worden, aan sociale contacten komen we niet meer toe," gaf Joera de veranderde harde werkelijkheid weer. Op onze vraag of er nog meer gezinnen directe sponsorhulp nodig hebben, bood hij ons direct een vrouw met twee kinderen van 9 en 12 jaar aan: *"Er is geen man en vader en één van de twee kinderen heeft gezondheidsproblemen."* We besloten het gezinnetje te gaan sponsoren. Ook besprak Joera met ons de situatie met de verwarmingsketel bij Stefan, de man zonder benen: *"Stefan moest eerst overtuigd worden dat de oude ketel niet goed meer is. Maar toen er een specialist bij was gehaald, zag hij ook nog een ander probleem: de ketel staat in de kelder en dat is bij wet al tien jaar verboden. Nu moeten alle leidingen omgelegd worden naar de keuken, maar Stefan laat het niet toe dat de ketel ergens anders dan in de kelder komt. Ik probeer hem elke keer met zachte woorden te overtuigen, maar hij wil het niet en laat het niet toe."* Inderdaad een gevoelig probleem, dat natuurlijk wel opgelost moet worden. We brachten Yudita naar huis en liepen nog wat over de markt en in de stad.

Uit massagraf geklommen

Daarna maakten we ons klaar voor de sjabbatviering met Zhyttia in het restaurant van het hotel 'Droesba'. De samenkomst werd een waar feest. We hadden van een gemeente in Capelle a/d IJssel door hen verzamelde producten bij ons. Die verdeelden we over zo'n 35 tassen, om ze aan de mensen uit te delen wanneer ze naar huis gingen. Eerst was er rond een rijkge vulde tafel een samenkomst met het zingen van een aantal liederen, het delen van het Woord. Dat laatste deed Wim vanuit de parasja over het onderwerp: Gods rechtvaardige regering. Daarna werd de sabbat geopend met het zegenen van God voor de wijn (druivensap) en het brood. Deze werden daarna met elkaar gedeeld en de paar aanwezige kinderen werden daarna onder de choepa gezegend. Toen was het tijd om de maaltijd op te dienen, zoals altijd eenvoudig maar

Wim met Ignat

heel smaakvol. Toen was het tijd om afscheid te nemen van de mensen. Het was nog niet het einde, opeens kregen we te horen dat de zeer oude holocaustoverlevende Neubauer met zijn zoon even langs zou komen onderweg naar de synagoge. Hij zou eigenlijk ook naar de samenkomst komen, maar voelde zich niet helemaal lekker. Gelukkig ging het nu wat beter met hem. Ignat was zoals we van hem gewend zijn erg opgeruimd. En dit ondanks alles wat hij meegemaakt heeft in de oorlog. Hij heeft behalve in Ausch-

Sabbatviering

witz in nog zes kampen gezeten. Hij maakte verschillende wonderen mee. Ternauwernood heeft hij het er levend afgebracht. Hij overleefde een 'betrapting op heterdaad van het oprapen van een stukje brood'. Een andere keer werd hij met 1200 anderen neergeschoten bij een massagraf. Hij overleefde dit en klom uit het graf. Nog

steeds draagt hij het kampnummer op zijn linkerarm. Het heeft hem voor altijd getekend. Neubauer vertelde over zijn al lang geleden overleden vrouw, over zijn zoon en kleinzoon. Van zijn zoon, die hem reed, hoorden we dat hij nog goede ogen heeft en dagelijks heel veel leest. Dat bracht Wim op het idee om een paar boeken uit de auto te halen en hem te overhandigen; 'De Schuilplaats' van Corrie ten Boom en 'Waarom ik?' van Jakob Damkani.

De rest van de sabbat rustten we uit, luisterden een preek en gingen naar de rivier de Uz en zaten daar een tijd heerlijk aan het water.

's Zaterdagavond bezochten we Michail, de voormalige directeur van Chesed Uzgorod en Ina zijn vrouw. Ina is hoofd van Joods Agentschap in

Uzgorod. Hun zoon Leon en zijn vrouw en hun pas geboren zoon waren uit Israël overgekomen. Zij kennen nu ook de vreugde van het hebben van een kleinkind. We begrepen dat Michail ook zijn papieren op orde heeft zodat hij naar Israël kan emigreren. Voorlopig blijft hij nog heen en weer reizen tussen Oekraïne en Israël. Hij wil ook graag in het gebouw van de Joodse gemeenschap, dat hij grotendeels heeft laten opknappen en inrichten, nog een museum inrichten. Er is zoveel goed foto materiaal dat het heel jammer zou zijn wanneer dat verloren zou gaan.

Dit was gelijk ons laatste bezoek. De volgende morgen verlieten we Oekraïne om daarna nog een week in

Tsjechië te genieten van vakantie. We konden voldaan terugkijken op een gezegende reis met goede ontmoetingen. De Heere zij geprezen Die ons als Stichting Roechama zo'n mooie bediening heeft gegeven, met zoveel enthousiaste sponsors en werkers. Er zijn ook weer zulke waardevolle contacten ontstaan. Voor dat alles zij Zijn Naam geloofd en geprezen!

Sabbatviering bij Zhyttia

Oktoberreis - Hans, Aize, Roel, Cora, Wim en Ria

*"De HEERE heeft Zijn volk getroost,
Hij zal Zich over Zijn ellendigen ontfermen." Jes. 49:13b*

Met zes personen in twee busjes mochten we zaterdagmiddag 19 oktober opnieuw naar Oekraïne afreizen. Hans en Aize waren weer van de partij, maar ook Roel en Cora, die voor het eerst meegingen, maar wel al twee keer met Koen in Vinnitsa voedselpakketten hadden uitgedeeld. Wim en Ria waren de overige twee.

Beide busjes waren zorgvuldig en met inzicht geladen: vijf matrassen en daarnaast allerlei soorten kleding, cadeaupakketten, veel pampers, speelgoed, en o.a. drie fietsen vulden de laadruimte. Niet te vergeten, we hadden ook 400 kalenders bij ons, om uit te delen of op te sturen naar provincies die we niet zouden bezoeken. Ook deze keer hadden sponsors pakketten voor hun gezinnen meegegeven, die we af konden geven of in Oekraïne (veel goedkoper) naar andere delen van het land konden sturen. En last but not least, we hadden zeker 100 zakjes tulpenbollen bij ons, waar de mensen in Oekraïne allemaal heel dol op zijn.

Uitgezegd in de gemeente en vol verwachting aanvaardden we met zijn zessen ook deze keer de lange reis. Na een overnachting in Duitsland kwamen we de volgende dag al

Onderweg met de busjes

rond vier uur bij de grens van Polen en Oekraïne. De douanebeambte die aanvankelijk niet zo welwillend was tegen de chauffeur van een busje voor ons, veranderde zichtbaar. Hij vroeg zelfs aan genoemde chauffeur ons te begeleiden naar het loket waar twee euro wegenbelasting moest worden betaald. Al met al waren we met drie kwartier de grens over en konden we de vier uur naar Rovno nog voor een groot deel in het licht rijden. In het huis van Arsen en Ivanka, zoon en schoondochter van de christelijke arts Pasja, die zo'n geweldige steun is voor de Joden in Rovno, konden vier van ons overnachten. Wim en Ria hadden een hotel gevonden op een kilometer afstand.

Geen plek voor ontmoeting

Maandagmorgen troffen we Gena, die nu nog directeur is van Chesed in Rovno, in het prachtige gebouw van Chesed aan. Twee matrassen kwamen

daar gelijk al goed van pas en samen met koffers en tassen met kleding werden zij uitgeladen.

Gena bracht ons op de hoogte van de toekomst van Chesed in Rovno: *"Volgende maand stopt de Amerikaanse organisatie JOINT voor het grootste deel met het financieren van Chesed Rovno. Wij komen dan onder Chmelnitsky. Drie van de zeventien mensen die hier werkten blijven over; Olga, als hoofd van de thuiszorgwerkster, Ira op het kantoor en ikzelf krijg nog voor een halve baan salaris. Dit gebouw gaat verkocht worden, dat kan een half jaar duren of langer, maar het kan ook over twee weken verkocht zijn. Zolang het niet verkocht is, mogen wij erin blijven zitten en zolang worden de vaste lasten nog door JOINT betaald."* Voor Gena, die als kolonel in het leger al vroeg met pensioen ging, is dit alles een hard gelag: *"Als het gebouw verkocht is, zit de Joodse gemeenschap, waar ik ook voorzitter*

Ria toont de nieuwe kalender

van ben, zonder gebouw.. Ze stellen voor om de schuur hierachter, dat van de Joodse gemeenschap is en als opslag in gebruik is, te verbouwen tot een ontmoetingsplaats. Maar dat kost ook heel veel geld." Even later voegde Gena er aan toe: "Het is zo jammer voor de oude mensen, die hebben hun contact hier met elkaar. Er is dan geen plek meer om elkaar te ontmoeten. Ze kunnen wel sterven van eenzaamheid. Samen met Igor van Chmelnytsky ben ik naar de burgemeester van de stad gegaan om te vragen om een leegstaand gebouw, maar dat is er niet." We wensten wel dat wij hen hierin konden helpen.

Omgekomen bij auto-ongeluk

Ondertussen was Dasja, de leidster van de Joodse kinderclub, aangekomen. Zij was nog maar net met de nachttrein uit Kiev gekomen, maar was desondanks bereid met Aize en Hans mee te gaan op bezoek bij mensen, om als vertaalster te fungeren. Zij bezochten drie gezinnen. Eerst gingen ze bij de 13 jarige Tina en haar moeder Irina op bezoek. Irina, die op jonge leeftijd wees werd omdat haar ouders omkwamen bij een auto-ongeluk, is 7 jaar geleden van haar man gescheiden, vanwege zijn drankprobleem. Door zijn verslaving kan hij ook geen werk vinden en betaalt hij geen alimentatie. Tina woont door de week ook bij haar vader en zijn moeder, die ook alcoholverslaafd is. Tina heeft veel last van haar astma, eczeem en allergie. Voor dit alles heeft zij voortdurend medische hulp nodig. Vandaar dat een

Aize en Hans bij Tina en Irina

sponsoring in dit gezin heel hard nodig is, ook omdat Irina last heeft van allergieën en voorhoofdsholte ontsteking. De enige inkomsten die het gezin heeft, is het geld dat Irina krijgt als ze soms werk heeft als designer bij een kleine firma.

Tina bezoekt het kinderprogramma van Chesed al vanaf haar derde levensjaar en nog steeds doet ze dat heel graag: "Ik vind het ook leuk om in het ziekenhuis met zieke kinderen te werken, ik schilder met deze kinderen." De kaarten die Tina en Irina ontvangen hebben uit Nederland, werden trots getoond. Aize las voor Tina en Irina uit de profeet Jesaja 49:8-13. Vers 13 staat ook op de voorkant van de kalender die ze kregen uitgereikt: "Want de Heere heeft Zijn volk getroost, Hij zal Zich over Zijn ellendigen ontfermen." Ze werden aangemoedigd iedere dag de Bijbel te lezen. Het boek de Schuilplaats werd

ook aan hen gegeven, net als het cadeaupakket, de kaas, de stroopwafels en de tulpenbollen. En tenslotte kregen ze een prachtig gebreid spreid, waar ze heel blij mee waren.

Teksten op kalender bemoedigen

Ook het volgende gezin, dat Aize en Hans samen met Dasja bezochten, was onvolledig. Natasja en haar dochter Alexandra (Sasja) kennen een groot verdriet. Na een lange periode van werkloosheid met als gevolg alcoholverslaving pleegde Sasja's vader zelfmoord. Ze wonen nu samen in een eenkamerflat, ze leven erg eenvoudig met gekregen meubels en oude spullen. Natasja vertelde: "Ik ben als kind in Duitsland geweest, mijn vader zat in het leger en hij werd daar geplaatst. Het was een harde tijd om daar te leven, maar het was wel duidelijk 'hoe je moest leven'. Er was toen meer eenheid."

De 17-jarige dochter Sasja kwam binnen. Ze moest ook bijna gelijk weer weg; ze gaat halve dagen naar college en daarna om drie uur werkt ze in een 'koffie to go' restaurant. Sasja vertelde dat ze erg dankbaar is voor de sponsoring; "Ik zal graag wat meer willen weten over degene die mij sponsort, met een foto erbij. Ik zou ook graag willen schrijven." Sasja zei ook dat ze ervaart dat de sponsor en vele anderen voor haar bidden. Ze leest wel niet in haar Bijbel, maar weet dat God haar niet vergeet. De teksten op de kalender bemoedigen haar erg. Ze was dan ook erg blij met de nieuwe kalender. Ook het pakket dat mensen in Oude Tonge hebben gemaakt, viel in de smaak, net als met het boek de Schuilplaats en een rugzak.

Het laatste gezin dat bezocht werd was Tanja en haar vader Anatoli. Tanja is 46 jaar en niet getrouwd. Ze is twaalf jaar geleden heel ongelukkig gevallen. Daar hield zij ernstig letsel aan haar ruggenwervel aan over en ook psychisch kreeg ze problemen. Ze kon haar werk als zuster in een ziekenhuis niet meer doen. Een uitkering krijgt ze niet, omdat ze zelf niet erkent dat ze een handicap heeft. Nu probeert ze wat groente e.d. te verbouwen op

Aize, Hans, Genna, Dasja en Ria

Op bezoek bij Natasja en Alexandra

het stukje grond. Verder heeft ze een paar honden, die ze bijna beschouwt als haar kinderen. Ze zingt ook in het koor van Chesed en doet daar vrijwilligerswerk, zoals het bezorgen van maaltijden. Ze zorgt graag voor andere mensen en helpt hen bijvoorbeeld met boodschappen. Tanja eet ook vijf keer per week in de 'gaarkeuken'. Haar vader heeft geen dik pensioen. Anatoli was kapitein in het leger en zo zijn ze in Rovno terechtgekomen. Hij is ook niet gezond.

Tanja en haar vader konden Aize en Hans niet binnen ontvangen. Ze was heel blij met de fiets die voor haar was meegebracht, ook beddengoed kwam heel goed van pas. Tanja kreeg naast het cadeaupakket ook nog het boek 'Verraden' van Sten Telchin. Ze gaf aan dat ze graag leest. Aize, Hans en Dasja keerden terug naar het Chesedgebouw.

Vaste lasten hoger dan pensioen

Tegelijk met Aize en Hans hadden Roel en Cora en Wim en Ria samen met directeur Gena ook drie gezinnen bezocht. Als eerste werd Elina in Zdolboenov bezocht. Valya, de thuiszorgwerkster, moest de deur open doen. Elina is weduwe en lijdt al jaren aan artrose, die haar heup- en kniegewrichten vernietigende. Zij kan helemaal niet meer lopen en moet de hele dag het bed houden. Omdat Elina van 1946 is en dus na de oorlog geboren, valt zij buiten de criteria 'oorlogsslachtoffer' en krijgt ze minimale financiële hulp van Chesed: ongeveer tien euro

in drie maanden. Elina bleek een lieve, vriendelijke vrouw. Ze vond het maar wat leuk dat ze bezoek kreeg. Ze zei, toen we het even over het warme weer hadden: *"Jullie zijn gekomen, daarom is het heel warm."*

Elina's zoon en kleinzoon wonen in Rusland sinds een jaar of tien, haar man overleed na 23 jaar huwelijk al in 1994. Elina vertelde dat haar ouders niet in Rovno geboren zijn: *"Mijn vader, die Russisch is, kwam uit Leningrad en mijn moeder, die Joods is, uit Tsjernikov. In de oorlog zijn mijn ouders geëvacueerd en na de oorlog woonden anderen in onze flat, die er niet uit wilden. Kort na mijn geboorte moesten we ergens anders naar toe. Mijn vader koos Rovno uit, omdat het hier goedkoper was dan elders."* Elina en haar man Alekseï kregen een zoon Vladislav en zes jaar later werd hen een flat in Zdolboenov, een voorstad van Rovno, aangeboden. Gevraagd naar haar pensioen, antwoordde Elina dat ze nu 2200 Grivna – ongeveer 80 euro – heeft, maar dat de vaste lasten hoger zijn dan het pensioen. In de winter is ze 3000 Grivna per maand aan gas kwijt. Gena vertelde dat in Oekraïne elke stad zijn eigen tarief heeft en dat het gas in Zbolboenov wel anderhalf keer duurder is dan in Rovno. Gena ging verder: *"Als het over medicijnen gaat, is het helemaal verschrikkelijk. Een medicijn dat ik in Wit-Rusland kocht is hier vier keer zo duur. Alle medicijnen komen uit Europa en worden heel duur gemaakt."* Elina was zo blij met de drie kaarten die zij al ontvangen heeft. Het is voor haar een grote bemoediging. Wij

Elina met kaarten uit Nederland

gaven haar de nieuwe kalender, een zak met tulpenbollen, kaas, stroopwafels en het boek de Schuilplaats, hoewel we wisten dat Elina het zelf niet zou kunnen lezen. Valya, de patras, beloofde het boek aan haar voor te lezen.

Hij zal de weduwe en wees niet verlaten

In dezelfde plaats Zdolboenov bezochten we ook de 71-jarige Joodse gelovige vrouw Galina en haar verstandelijk beperkte zoon Valodja. Hij kwam ons al stralend tegemoet, toen we de auto voor het hek geparkeerd hadden. Hij was zo gelukkig met het bezoek. Hij liet ons direct de nieuwe waterput zien en demonstreerde hoe er water geput wordt. Vol trots haalde hij de gevulde emmer naar boven uit de put van 36 meter diep. We moesten natuurlijk proeven van het heldere en frisse water. Galina bracht ons naar binnen en begon zich direct te ver-

Valodja, Wim, Galina, Cora en Roel

ontschuldigen: *"Ik heb geen maaltijd klaar kunnen maken. Gisteravond belde Gena pas dat jullie zouden komen, waarom heb je niet eerder gebeld?"* Gena had bewust niet eerder gebeld, omdat we dan net als de vorige keer een uitgebreide maaltijd zouden krijgen en daarvoor hadden we de tijd niet. Galina bleek zo'n dankbare vrouw te zijn: *"Ik bid alleen tot God. Hij is de allerbeste arts. Hij heeft beloofd: Ik zal de weduwe en de wees niet verlaten."* Galina is namelijk al dertien jaar weduwe en er zijn best wel zorgen, vooral om Valodja. Hij is al verstandelijk beperkt maar hij hoort ook steeds slechter, waardoor hij harder gaat praten. Om rond te kunnen komen werkt Galina tweeënhalve dag als administratrice op een school,

Galina vertelt

waar ze 1500 Grivna - iets meer dan 50 Euro - per maand mee verdient: *"Ik dank God elke dag voor het water en het brood. Ik dank ook voor jullie boeken."* Galina is zelf niet Joods, haar man daarentegen wel. Galina getuigde: *"Mijn ouders hebben in de oorlog de Joden heel erg geholpen, ze gaven hen melk en veel liefde. Toen ik een opleiding als kok deed, werkte daar ook een Joodse vrouw aan het buffet. Zij heeft mij met haar zoon in contact gebracht en een bruiloft was daarna snel geregeld. Mijn man, die treinmachinist was, werd op zijn werk erg gemeden omdat hij Joods was."* Galina bedankte de sponsor: *"Het is echt een grote hulp. Moge God hen en jullie zegenen. Ik bid voor jullie."* Nadat we een cadeaupakket, de tulpenbollen enz, gegeven hadden en opnieuw een boek gingen we naar buiten. Galina wees daar op de kippen: *"Als ik het eerder geweten had, dat jullie zouden komen, had ik een kip geslacht."* Dat ontlokte ons de opmerking: *"We hebben dus een kip het leven gered."* Bij het busje gaven we de dankbare en stralende Galina nog een gebreid kleurrijke spreij.

Engelen

We reden terug naar Rovno om daar het meisje Jeva en haar gezin te bezoeken. Jeva's vader, Sergey, was niet thuis, maar wel haar moeder en oma. De sponsor had voor haar een doos meegegeven. Jeva is geboren met een heel ernstige schisis, die doorliep tot in haar gezicht. Ze heeft al heel veel plastische operaties ondergaan, waarbij Roechama financieel geholpen heeft. Jeva is nu acht jaar en hoewel haar gezicht nog steeds zichtbaar beschadigd is, zie je er minder van. Wat waren zij en haar moeder blij

Blijdschap bij de kleine Eva

dat we kwamen. Eva is een vrolijk en dartel kind. Ria werd direct omhelst alsof we kind aan huis zijn. Het was ook gemakkelijk om te zien hoe ze de doos van de sponsor ging uitpakken. Eerst kwam er kleding tevoorschijn en bij alles uitte ze haar blijdschap en af en toe maakte ze een sprongetje. Ze riep bijvoorbeeld: *"Dit heb ik altijd al willen hebben,"* of, *"Dit is mijn lievelingsshirt."* Dan liep ze weer naar haar moeder of naar Ria om hen te omhelzen. En toen er ook nog speelgoed, schrijfgerei en allerlei leuke spulletjes tevoorschijn kwamen, zei ze: *"Ik wist niet dat engelen echt bestonden."* Haar moeder Viktoria vertelde ons: *"Jeva is zelf ook zo lief voor anderen, als ze andere zieke kinderen ontmoet in het ziekenhuis, is ze zelf ook als een engel voor hen."* Eva gaf ook een paar dingen mee voor haar sponsor, zoals een knuffel speelhond. Ze wilde zo graag iets terugdoen. Viktoria vertrouwde ons toe dat Jeva wel naar een

gewone school gaat naar de 3e klas, maar ze krijgt individueel onderwijs als de andere kinderen weg zijn: *"De kinderen hebben haar erg gekrenkt vanwege haar uiterlijk, daarom heeft de juffrouw besloten na schooltijd haar persoonlijke les te geven."* We voelden de pijn die dit veroorzaakt en waren blij dat we Jeva zoveel liefde en aandacht konden geven. Haar moeder raakte er ook ontroerd van, de tranen branden haar een paar keer in de ogen. Tenslotte gaven we Jeva nog een paar kinderbijbelboekjes en een kleur- en puzzelboekje. Haar moeder nam het boek 'de waarheid zoeken' met graagte aan. Daarna namen we afscheid, Eva sloot ons stuk voor stuk in haar armen.

Om vijf uur opgestaan

Het was tijd om terug te gaan naar het Chesed gebouw, waar we veel van de geadopteerde Joodse mensen zouden kunnen ontmoeten. Zij waren uitgenodigd om de overschrijvingspapieren in te vullen, omdat ze immers na 1 november onder Chesed Chmelnitsky zouden vallen. Allereerst kwam Tamara naar ons toe. Zij had zo gehoopt dat we bij haar langs zouden komen: *"Ik ben vanmorgen om vijf uur opgestaan om een appeltaart te bakken, maar om 11.00 belde Gena het bezoek af. Kunnen jullie niet toch nog even langs komen?"* We beloofden niets, omdat we na deze ontmoeting bij Chesed nog een afspraak hadden met de messiaanse voorganger Oleg. Het was fijn om nog meer mensen te ontmoeten, al was het maar kort. Zoals de 96-jarige Sofia met haar dochter Loedmila. Sofia ontsnapte ternauwernood aan de dood, toen de Duitsers haar ouders meenamen en doodschoten. Ze heeft

Ontmoeting bij Chesed

Cora met Sofia

vier jaar in het bos geleefd als 17-jarig meisje. Ook Igor, die psychisch zwaar beschadigd is bij het ontgroenen in het Russische leger, jaren geleden, was met zijn moeder gekomen.

Na het lossen van de spullen en twee matrassen, was er toch nog tijd om Tamara te bezoeken. We gingen met Gena en de hele groep op pad. De ap-peltaart kwam alsnog tevoorschijn; hij was werkelijk heerlijk. Tamara is getrouwd met Valeri, een Oekraïner. Hij heeft gezondheidsproblemen. Ongeveer tien jaar geleden is Valeri geopereerd aan zijn darmen en moet hij een streng dieet houden en zijn dagelijks dure medicijnen nodig. Hij was niet thuis vanwege een tandartsbezoek. Tamara heeft vaak last van haar schoudergewrichten. De

Ontmoeting bij Chesed met de Joodse mensen

therapieën die ze daarvoor moet doen kosten ook geld. Het echtpaar kan van hun pensioen van bij elkaar nog geen 100 euro niet rondkomen en is daarom heel dankbaar met de sponsoring via Roechama. We lieten bij Tamara ook verschillende cadeaus achter en natuurlijk een boek, De Schuilplaats deze keer.

Open voor het Evangelie

Daarna haasten we ons naar het restaurant waar we voorganger Oleg zouden ontmoeten. Hij was samen

Een mooie tijd met onze vrienden in Rovno

met een medegelovige Sergey gekomen. We hadden een aangename tijd. Oleg vertelde over hun bediening, namens Operatie Mobilisatie, in Oost-Oekraïne. Er zijn vanwege de oorlog veel mensen in nood. Velen staan open voor het Evangelie. Naast de humanitaire hulp die wordt gegeven, worden ook samenkomsten belegd waar mensen voor worden uitgenodigd. Tientallen zijn inmiddels tot geloof gekomen.

Oleg overlegde ook met Wim over het beleggen van een conferentie in Rovno. Er werd afgesproken om in het weekend van 20-22 december een conferentie te beleggen aan de vooravond van het Chanoekafeest, waar Wim de gelegenheid krijgt om voor gemeenteliders en voorgangers te spreken over het onderwerp: "Gods boodschap voor deze tijd in relatie met Israël". Oleg zorgt voor een zaal, de uitnodigingen en ook voor een muziketeam. Daarna was het tijd om afscheid te nemen van onze vrienden in Rovno.

Vijf pampers gekocht

De volgende morgen vertrokken we al om half acht richting het zuiden. We reden meer dan 450 kilometer langs L'vov en door de Karpaten en kwamen rond half twee in Moekatsjevo aan. Ira en haar man Viktor ontvingen ons in hun flatje van waaruit Ira het werk voor Chesed heeft hervat. We kregen broodjes en thee en koffie. Ira vertelde het schrijnende verhaal van een ernstig zieke vrouw met Parkinson, die na de oorlog geboren is: "Ze moet he-

lemaal het bed houden en heeft allemaal doorligplekken. Ze heeft daarom ook heel veel pijn. Ze heeft eigenlijk voortdurend pijnstillers nodig en pampers. Er is echter geen geld beschikbaar voor haar. Het enige wat ze krijgt is vijf dagen een thuiszorg voor een paar uur. Vanmorgen heb ik met mijn eigen geld vijf spuiten gekocht en vijf losse pampers, dan kan ze weer vijf dagen vooruit; één luier per dag." We waren geschokeerd: "Kan er dan niemand helpen?" Ira antwoordde: "De stad helpt alleen als er geen familie is, maar ze heeft een zoon en kleinzoon, maar die willen nergens mee helpen! Het wordt steeds moeilijker om familieleden te motiveren om hun oude zieke vader of moeder te helpen. Ze hebben het idee dat het de plicht van Chesed is om te helpen. Natuurlijk willen we helpen, maar wij zijn niet de eerst verantwoordelijke." Wij hadden zelf pampers bij ons en boden alle hulp aan die deze vrouw, die waarschijnlijk niet lang meer te leven heeft, nodig heeft.

Kaarten als verse lucht

Ira had tussen het zorgelijke nieuws soms ook positief nieuws: "Iedereen heeft weer kaarten ontvangen met mooie woorden. Als verse lucht zijn deze kaarten. Dat houdt hen overeind. De mensen hebben het zo moeilijk. Ze weten dat ze van hun pensioen eerst hun vaste lasten moeten betalen, anders worden ze afgesneden." Ira praatte ons ook bij over verschillende andere gezinnen, zo ook over

Faina: "Ze eet bijna niet meer. Ze denkt dat ze suiker heeft en is bang dat haar suiker te hoog wordt. Van het sponsorgeld heb ik een glucosemeter gekocht en wat blijkt...? Ze heeft een prachtige bloedsuikerspiegel." Ira vertelde van een thuiszorgwerkster die zo toegewijd is dat ze thuis van haar eigen geld eten klaarmaakt voor een cliënt die zelf geen geld heeft om eten te kopen.

Ook vertelde Ira dat Chesed L'vov, waar Moekatsjevo nu onder valt, niet langer onder Igor van Chmelnitsky valt: "De directeur in L'vov heet ook Igor, hij is nog maar 45 jaar."

Niemand heeft mij nodig

Met Ira en Victor gingen we daarna op bezoek bij een nieuwe adoptie, Zjenja. We bezochten haar in haar oude flatje op de eerste verdieping. Ondanks dat het buiten 25 graden was, was het binnen kil en ook vochtig. Zjenja is getrouwd geweest, maar jaren geleden al gescheiden, haar ex-man en zoon wonen in Israël. Zjenja zag er wat mistroostig en verdrietig uit. Op onze vraag of ze goede burens of vrienden heeft, antwoordde ze: "Nee, die heb ik niet, ik zit heel de dag alleen."

Ria samen met Zjenja

Ik heb helemaal niemand en niemand heeft mij nodig." Ira bracht ter sprake dat het ook best koud is, omdat de flat aan de rivier ligt en er in de kelder bijna altijd water staat: "Daarom liggen er ook allemaal kleden op de grond. Ik zeg altijd tegen de mensen dat ze dat niet moeten doen, omdat ze dan makkelijk kunnen vallen en een heup breken, maar hier kan het niet anders." Het bracht Wim op het idee om het enige karpert dat meegenomen was uit Nederland hier neer te leggen.

Zo gezegd, zo gedaan. Het karpert was 'hoogpolig' en daardoor heerlijk warm voor de voeten. Het was voor Zjenja een prachtig geschenk. Daarnaast lieten we blijken dat wij haar niet vergeten zullen en dat er in Nederland een sponsor voor haar gevonden zal worden. We gaven de kalender en een tasje met leuke spullen, zoals de tulpenbollen. Het werd voor Zjenja toch een beetje een feest. Ook het boek de Schuilplaats werd gegeven. Het woord uit psalm 91 dat hierbij past, werd gelezen; "De Heere is uw Schuilplaats, Hij is ook hier als u zich eenzaam weet en voelt. U kunt Hem altijd aanroepen. Hij hoort u altijd."

De patrnas die 6 uur per week komt zal het boek de Schuilplaats aan haar voorlezen. Toen zongen we nog een lied; De Vrede van God, dat ontroerde haar. Toen Wim voor haar bad was ze zichtbaar geëmotioneerd.

Drie maanden naar Moskou

We reden verder de stad uit richting het dorpje Bistritsa. Daar woont de familie Padalets. Het kostte Viktor, die een betere weg wist, heel veel moeite om ons bij het gezin te brengen. Vader Roman en zijn moeder Tanja en de vijf kinderen waren thuis. Valya, de vrouw van Roman en de moeder van de kinderen was voor drie maanden weg om te werken in Moskou. Roman vertelde dat ze tegen het eind van het jaar pas terug zou komen. Het gezin kan nauwelijks het hoofd boven water houden, ondanks de sponsoring en de bijdrage die gegeven werd voor het hout voor de kachel. Deze kachel brandde nu ook omdat er ook op gekookt wordt, terwijl het buiten

Familie Padalets

25 graden was. Eerst brachten we de twee matrassen binnen, die we meegebracht hadden. Zij werden op het stapelbed gelegd en pasten precies. Daarna kon het feest van het uitpakken van de tassen beginnen. Er waren vier grote bigshoppers vol met kleding, jassen, schoenen op maat en speelgoed klaargemaakt.

Voor iedereen waren er wel een paar kledingstukken bij. Na nog heerlijk thee gedronken te hebben en de andere cadeautjes te hebben gegeven, zoals een paar kinderbijbelboekjes en het boek 'De waarheid zoeken' namen we afscheid. We zouden nog een half uur nodig hebben terug naar Moekatsjevo en na Viktor en Ira afgezet te hebben moesten we nog ruim een half uur rijden naar ons hotel in Uzgorod. Na ons daar geïnstalleerd te hebben reden we naar de flat van Vadiem, Mirojsja en Gobica. Daar kre-

Hotel Nehemia in Uzgorod

Spullen uitladen bij familie Padalets

gen zoals gewoonlijk een heerlijke warme maaltijd. Daarna brachten we de vele pakketten naar binnen, die Mirosha en Vadiem voor ons op de post zouden doen. Zij waren bestemd voor de andere provincies. Het was een gezellig avond.

Voor zijn gevoel een getto

Woensdagmorgen hadden we om tien uur afgesproken met Nadya van Stichting Zhyttia op het kantoor. Daar werden we bijgepraat over de verschillende mensen die we via Zhyttia sponsoren. Emilia was overleden. Tijdens de laatste periode van haar leven had zij een telefoon met de mogelijkheid om daarmee de psalmen te beluisteren. Nadya zei: *"Ze wilde graag het Woord van God horen, zo kon ze zelf luisteren."* Nu hebben we het apparaat teruggekregen en we willen het nu aan Sveta geven, omdat zij ook veel het bed moet houden.

Nadya stelde ook een nieuwe adoptiepersoon voor, die wij al langer kenden: *"Vita is een gescheiden man, met een dochter die hem niet eert. Ik heb hem gezegd dat het voor kinderen al-*

Blij met de kadootjes

tijd moeilijk is als hun ouders scheiden. Ik heb hem verteld, dat God ook aan mijn hart gewerkt heeft, zodat ik mijn vader kon vergeven. Ik heb gezegd: "Je moet voor je dochter bidden. Dat zal bevrijding geven."" Vita is een trouwe bezoeker van de sabbatsamenkomsten en zal nu dus ook financieel gesteund gaan worden. Nadya vertelde ook over Jacob, die met zijn gezin moest vluchten uit Oost-Oekraïne, zijn goed lopende zaak werd gebombardeerd: *"Hij is naar Duitsland gegaan naar zijn kinderen nadat zijn vrouw Galina overleed. De voorwaarde dat hij in Duitsland mocht komen was, dat hij zou gaan wonen waar hem een plek zou worden toegewezen. Nu woont hij in een gemeenschapshuis in een klein kamertje met gemeenschappelijke w.c., ver ook bij zijn kinderen vandaan. We bellen hem regelmatig. Hij heeft het gevoel dat hij in een getto zit. Hij snapt niet wat er in zijn leven gebeurt. Het zou goed zijn hem te blijven steunen."* Dit besloten we ook te doen.

Er gebeuren wonderen

Met Nadya en Vanya, die herstellende is van een operatie van zijn keel waaruit een tumor is verwijderd, gingen we op weg om Christina te ontmoeten. Deze Joodse vrouw van 52 jaar wilde ons ergens 'op straat' ontmoeten, omdat haar man Vanya, die niet Joods is, niet blij is met het feit dat Christine naar de synagoge gaat en haar Joods zijn zo beleeft. We gingen met Chaya, zoals ze zich door vertrouwde mensen laat noemen, in een restaurant wat apart zitten, zodat ze vrijuit kon praten: *"Bij mij is een ramp gebeurd, ik heb vorig jaar een beroerte gehad. Ik ben wel aardig hersteld, maar kan maar halve dagen van vijf uur per dag werken."* Chaya heeft geen familie, haar moeder is 16 jaar geleden overleden: *"Mijn vader is al overleden toen ik zes jaar was. Omdat hij in een concentratiekamp gezeten heeft, hij had een nummer van Auschwitz op zijn arm, is hij vroeg gestorven. Ik weet dat er wonderen gebeuren. Dat ik geboren ben, is een wonder. Mijn ouders waren al 15 getrouwd en*

In gesprek met Chaya

dachten dat ze geen kinderen konden krijgen, toen werd ik toch geboren. Maar ook dat vader zelf overleefd heeft is een wonder. Hij werd met zijn moeder, mijn oma, en twee broertjes van 7 en 8 jaar naar Auschwitz gebracht. Daar vond de selectie plaats, stokje naar links betekende naar 'de gaskamer', rechts naar de barakken. Moeders met kleine kinderen werden stevast naar links gewezen, naar de gaskamers. Mijn oma bad voortdurend. Zij was heel mooi. Toen de SS'er haar zag, pakte hij haar bij haar haar en gebaarde haar naar rechts. Zij begreep dat God haar niet zou verlaten. Ze bleef in leven en heeft er voor kunnen zorgen dat mijn vader ook bleef leven, er waren altijd op tijd aardappels. Later na de oorlog toen mijn opa directeur was bij de spoorbaan en eigenlijk niet wilde dat

"...hij werd met zijn moeder, mijn oma, en 2 broertjes van 7 en 8 jaar naar Auschwitz gebracht."

mensen zouden weten dat wij Joden waren, was het oma die er wel voor uit wilde komen. Als opa zei: "Zullen we het Pesach maar niet vieren," dan zei oma: "We hebben de oorlog overleefd, we zullen ook nu overleven. Zo heeft God wonderen in mijn leven gedaan. Heel mijn leven is genade. De oma van mijn moeders kant zou een keer tijdens de oorlog met de trein meegaan. Mijn moeder werd ziek, ze

hebben gebeden, maar ze konden niet met de trein mee; juist die trein werd gebombardeerd."

In God is grote kracht

Chaya kwam nog terug op haar insult: "Ik klaag niet, ik ben God heel dankbaar, dat ik niet hoeft te liggen, maar dat ik praten en werken kan. Ik heb nog wel problemen met mijn rechteroog en linkerhand. Twee keer per jaar moet ik nog voor behandeling naar het ziekenhuis. In Oekraïne houden ze niet zo erg van de Joden. Hier is het zo dat ze je eerst zien als Jood, dan pas als mens. Ik weet dat jullie heel veel respect hebben voor ons Joden. Jullie hebben zo'n hart en ziel om het goede te willen doen. Precies op het moment dat ik in nood was, belde Nadya, zij bood een sponsor van Roechama aan. Toen heb ik gemerkt, in God is grote kracht. Ik vroeg me af: waarom kreeg ik een insult? De burens roken en drinken, ik doe dat niet, waarom ik dan? De rabbijn zei tegen mij: "Je moet vragen waartoe? Chaya vertelde ook dat zij nu ook de regels van kasjroet toepast: "Mijn ouders hebben het me nooit uitgelegd, omdat ze niet wilden dat we problemen zouden krijgen." We bemoedigen Chaya door te zeggen dat God een plan met haar leven heeft. We legden haar ook uit hoe Abraham door geloof gerechtvaardigd is, dat door het geloof in het volbrachte werk van Jesjoea wij ook als rechtvaardigen gerekend worden. We moesten het gesprek afronden, Chaya moest weer terug naar haar werk. We gaven tenslotte nog naast de ander cadeautjes het boek de Schuilplaats waarin Ria op haar verzoek nog een groet in het Russisch schreef. Voor haar man werd nog een souvenir uit Nederland meegegeven.

U bent mijn Schuilplaats

Daarna gingen we op bezoek bij Sveta, die bij haar zoon en schoondochter inwoont. In februari was ze nog helemaal bedlegerig vanwege ernstige ademhalingsproblemen, in september verraste ze iedereen door in de samenkomen van Zhyttia toch aanwezig te zijn. Nu verbaasde ze ons doordat ze ons naar

Nadia met Sveta

de keukentafel leidde waar een complete maaltijd was opgediend, die ze ook nog eens een keer zelf klaargemaakt had: "Dank jullie wel dat jullie bij mij gekomen zijn. Met Gods hulp en door jullie gebeden gaat het al wat beter. Ik heb een maand van feesten achter de rug: Eerst RosjaHasjana en Soekot maar ook de verjaardag van mijn zoon. Ik kreeg bezoek van mijn vriendinnen. Met z'n vieren, Elvira, Loesja, Ina en ik, hebben we samen gebeden en gezongen." We genoten van een heerlijke maaltijd en het samenzijn met elkaar. Tenslotte gingen we terug naar de kamer van Sveta, ze was nog steeds erg kortademig. Toen Sveta vroeg of we wat wilden zingen deden we dat; achtereenvolgens zongen we 'U bent Mijn Schuilplaats', 'Ik bouw op U' en 'Sjema Israël' en baden met haar. Het was een zeer aangename tijd zo met elkaar.

Het volgende bezoek was bij Alla, die ook al heel lang de samenkomen bezoekt. Zij heeft een zoon en schoondochter met drie kinderen in Israël wonen. "Mijn oudste kleindochter is 20 jaar en moet na de universiteit eerst nog het leger in. Ze wil graag architect worden. Haar moeder is orthodox, maar dat wil zij niet." Op de vraag of Alla geniet van de samenkomsten bij Zhyttia antwoordde ze: "Ik mis de anderen altijd, ik ken de meesten vanaf mijn kindertijd, met Valentina (die overleden is w.v.) was ik bevriend. Eén vriendin woont in

Chicago, haar man is omgekomen bij een vliegtuigcrash samen met zestig kinderen van een orkest. Hij kon heel goed pianospelen." Ook deze keer kwam het Aliya maken naar Israël ter sprake. Alla zei: "Mijn zoon weet dat ik zelf moet beslissen of ik ga of niet, ze wonen net buiten Jeruzalem." Ook Alla kreeg het één en ander aan cadeautjes en ook een boek.

Jullie hebben zo'n feest gemaakt

Deze keer gingen we weer eens bij Tilda, een holocaustoverlevende, op bezoek. Zij was 26 augustus 96 jaar geworden. Tilda is de moeder van Joera, die nu in Uzgorod het hoofd van Chesed Transkarpatië is. Hij was ook net bij zijn moeder op bezoek, zoals hij dat trouw elke morgen en avond doet. Tilda vertelde voor de nieuwe gasten nog eens van het wonder hoe zij en haar man de oorlog overleefd hebben: "Ik werkte 15 jaar in een fabriek waar ze schriften maakte en daar raakte ik bevriend met Ari. Ik woonde in de straat die nu Wallenbergstraat heet, die tot een getto werd gemaakt. In april werden we vanuit het getto in Moekatsjevo eerst naar de Steenfabriek gebracht, daarna in een treinwagon naar Auschwitz. Het was een verschrikkelijke reis, er was geen water en geen eten. Mijn aanstaande man, toen nog vriend, moest naar een werkkamp in Oostenrijk, naar een

Tilda met haar zoon Joera

De maaltijd bij Sveta

steenbakkerij. Na de bevrijding toen ik terugkwam in Moekatsjevo zeiden de mensen tegen mij: "Ari is nog in leven." We schreven elkaar." Joera vulde aan: "Papa ging eerst als vrijwilliger in het Rode leger. Hij wilde de Duitsers bevechten. Hij heeft nog twee jaar gediend in het Sovjet leger." Samen gingen ze in 1947 naar de burgerlijke stand en trouwden: "Een bruiloft was er niet," vulde Tilda nog aan. We luisterden met genoegen naar de verhalen, onder het genot van een kop thee met lekkere koekjes. Toen Wim vertelde van zijn nieuwe boek over wat er met de Joden in de geschiedenis gebeurd is, zei Tilda: "Ik hoop dat ik het nog beleven mag dat ik het boek in het Russisch kan lezen." Tenslotte zongen we een lied in het Duits, omdat Tilda aangaf ook nog wat Duits te kennen; "Gott is die Liebe, will mir er-

Familie Kopolovits

recht Cholent, wat Galina gewoon-tegetrouw klaarmaakt.

Galina zag er vermoeid en ook somber uit, ze bleek hoofdpijn te hebben. Toen we op bezoek gingen bij verschillende gezinnen bleef zij steeds in de auto zitten. Het eerste bezoek was bij de familie Kopolovits. We hadden een matras dat goed van pas kwam. De sponsor had een paar pakketten met kleding en voedsel meegegeven. De pakketten werden begerig uitpakkt. Er zat zoveel in dat ze goed konden gebruiken. Ook hadden we gehoord dat Yoera de oudste zoon getrouwd was. We wilden hem en zijn vrouw, ook Galina, graag feliciteren. Joera bleek aan het werk, wat op zich fijn was, omdat hij als voormalige Tbc-patiënt af en toe geen goede conditie heeft. Hij doet zwaar werk op de vuilnisauto. Nadya en de twee meiden Anna en Znielsjanna waren er wel en ook Galina. We feliciteerden haar en Wim vertelde dat in onze gemeente als iemand trouwt het echtpaar ook een Bijbel krijgt. Zo werd er een Bijbel aan Galina overhandigd. Galina is wel tien jaar ouder dan Yoera. Haar levensverhaal is ontzettend verdrietig. Zij is de enige overlevende van het gezin dat omkwam bij een auto-ongeluk toen zij nog jong was. Een hond vond haar in het veld, weggeslingerd uit de auto. Ze dachten dat ze ook dood was, maar ze was alleen in coma. Ze kwam bij en na veel revalidatie kan zijn weer alles doen. We zagen dat ze door Nadya en de twee jongere zussen van Joera heel liefdevol is opgenomen. We waren blij te zien dat er orde in huis was en dat alles er zelfs netjes en verzorgd uitzag. In het verleden is het in dit 'zwak sociale' gezin wel anders geweest.

Jolana's ernstig zieke

We gingen daarna bij Jolana op

bezoek. Zij is ernstig ziek en drie maanden geleden overleed haar man plotseling. Hij werd dood op het toilet gevonden. Galina had ons al voorbereid dat het met Jolana niet goed ging: "Haar vingers beginnen af te sterven, haar vingertoppen zijn zwart, ze loopt nog een klein beetje rond het huis en maakt verder gebruik van de rolstoel. Ze kan zelf geen eten klaarmaken, dat doet haar schoondochter voor haar." Jolana kwam zelf naar het hek om deze voor ons open te doen. We gingen met haar naar haar kleine kamertje, waar ze woont. Jolana liet haar handen zien, behalve dat het er slecht uit zag, doet het ook pijn. Ze slaapt daardoor ook slecht. Jolana moet drie keer week naar het ziekenhuis voor nierspoeling. De vorige keer dat we bij haar waren, liep ze zelf nog naar het ziekenhuis. Dat kan allang niet meer. Haar schoondochter rijdt haar er naar toe. Het deed ons ook verdriet om iemand te zien in zo'n uitzichtloze situatie. Wim vroeg of Jolana Jesjoea kende. Ze antwoordde: "Ja, van de televisie." Wim opende het Woord en las uit Johannes het elfde hoofdstuk over het onderwijs van de Heere Jezus over de opstanding en het eeuwige leven door geloof in Hem. We stelden haar ook de vraag die de Heere Jezus stelde: "... en ieder die leeft en in Mij gelooft zal niet sterven in eeuwigheid. Geloof u dat?" Voor Jolana was dit allemaal nieuw en vreemd. We gaven haar daarom ook het boek 'de waarheid zoeken' in de hoop dat het voor haar tot zegen mag zijn. Aize heeft nog met haar gebeden. Het geld dat we achterlieten zal heel goed van pas komen voor de dure medicijnen en de zelf die ze nodig heeft.

Jolana

Onze hele groep met Tilda en Joera

lösen..." Toen we weggingen zei Tilda: "Jullie hebben zo'n feest gemaakt voor mij, dat zal ik nooit vergeten." Dat was geheel wederzijds.

Met Nadya haalden we haar zoontje Sasja nog op uit de 'kindertuin', brachten hen bijna helemaal thuis en gingen toen met elkaar, heel voldaan, terug naar ons hotel.

Joera getrouwd met Galina

De volgende morgen reden we tegen negen uur al op de weg. We reden via Moekatsjevo naar Vinogradovo. Daar sponsoren we ook wel tien gezinnen via Galina, die nu niet meer officieel in dienst is van Chesed, maar nog wel heel veel werk doet. Tot onze verrassing waren de wegen na Moekatsjevo voorzien van nieuw goed asfalt. Dit scheelde wel een half uur in tijd. Om elf uur zaten we al bij Galina aan de warme maaltijd met het Joodse ge-

Ik bid God dat het niet erger wordt

Ook het volgende bezoek was 'zwaar'. Moeder Katja die vier kinderen heeft, allemaal jongens, waarvan er drie een verstandelijke beperking hebben, is zelf getroffen door een verlamming. Twee jaar geleden kon ze opeens niet meer lopen na een periode van ziek zijn. Toen we aankwamen zat ze buiten in een rolstoel. Ze liet zich uit de rolstoel op de grond zakken en schoof zo naar de kamer. Na de dood van haar vader is Katja met de jongens teruggekeerd naar haar ouderlijk huis. Het nieuwe huis dat haar man Joera al jaren aan het bouwen is, is nog niet

Katja schuifelt over de grond

helemaal af: *"Hier woont het voor mij beter, mijn man is een week geleden naar Hongarije gegaan om te werken. Ik weet niet voor hoelang. Als hij thuis is woont hij in het nieuwe huis. Joera gaat er af en toe naar toe om voor de kippen te zorgen."* Katja vertelde dat haar oudste zoon, ondanks zijn beperking, werk gevonden heeft: *"Hij werkt bij een vrouw alleen, die een koe heeft. Hij is heel sterk en heeft geholpen met het in de schuur brengen van grote balen hooi. Hij kreeg daar ook wat geld voor. Joera werkt bij een auto monteur. Zijn baas is heel erg tevreden. Mijn droom is dat Joera een auto kan kopen, zodat hij mij ook kan rijden."* We weten dat Nadya van Zhyttia ook veel contact met Katja heeft en dat zij haar uitgenodigd heeft naar de samenkomst te komen in Uzgorod. Dat zal alleen maar kunnen als iemand haar wil rijden. Uit Katja's verhaal begrijpen we dat ze zelfs geen invalidepensioen krijgt. Om dat te krijgen zou ze vier maanden in het ziekenhuis moeten worden opgenomen ter observatie, maar Katja kan haar gezin

Dima ontdooide

zolang niet achterlaten. Wij zouden haar graag voor een tijd naar het ziekenhuis hebben, zodat uitgezocht kan worden wat er met haar benen mis is. Waarschijnlijk zou een operatie kunnen helpen. Katja zei: *"Ik ben dankbaar dat ik gezond ben verder en ik bid God dat het niet erger wordt."* We bemoedigden haar, gaven cadeaus en een boek en baden ook voor haar. Ondertussen had Aize de jongste zoon Dima van 10 jaar weten te ontdooien. Hij was erg schuw en verlegen. Een vriendelijke benadering en een rugzak met spullen deed wonderen. Toen wij naar buiten kwamen toonde Dima ons trots zijn nieuwe aanwinst op zijn rug.

Ria samen met Katja

Emotioneel zwaar

Het laatste bezoek bij de familie Bindas was nog heftiger. In het zeer armoedige, kleine huisje midden op het land proberen Ivan en Olga en hun dochter en kleindochter te overleven. Ze hebben bij Ivan, de vader en opa, allebei z'n benen geamputeerd. Hij kan nu alleen maar liggen op een bed naast de kachel. Olga zette haar man voor ons bezoek overleidend in bed, maar we zagen dat hij pijn leed. Hoewel ook wel te merken was dat hij het bezoek fijn vond. De stralende kleindochter en ook de kleinzoon Misja die doorde-weeks in een internaat is zijn beiden tot vreugde voor dit zwaar beproefde gezin. We wezen Ivan op het Koninkrijk van God en het leven na dit leven

Het huis van familie Bindas

dat er voor een ieder is die gelooft in Jesjoea. Dat het beste nog komt voor wie gelooft. Wim bad ernstig tot God voor hem. Ivan liet niet veel reactie horen, we weten niet goed wat er bij hem binnenkomt, maar het Woord van God keert nooit ledig terug, zo mogen we weten. We lieten nog wat spullen achter bij Olga en ook zij kreeg een cadeaupakket.

De bezoeken waren emotioneel best zwaar. Toen Galina ons nog trakteerde op een kop koffie en een gebakje in een koffiehuis moesten we echt omschakelen, het smaakte eigenlijk niet echt. Na nog veel spullen bij Galina thuis gelost te hebben namen we afscheid. Galina ging nog even mee om ons de weg te wijzen naar de familie Maleta. Dat was ons laatste bezoek in Vinogradova. Voor dit gezin waar vader en moeder beiden als wezen opgroeiden in een weeshuis, hadden we voor hen en hun vier kinderen een paar tassen met kleding, schoenen en speelgoed gemaakt. Het was net als de vorige keer, de kinderen vonden het heel fijn om cadeautjes te krijgen. We reden terug naar Uzgorod; het grootste gedeelte reden we nog in het licht. Omdat we de hele dag verder niets gegeten hadden, besloten we om acht uur nog een pizza te gaan eten met elkaar.

Ik heb vanmorgen veel gehuild

Vrijdagmorgen zouden we in twee groepen optrekken. Aize en Hans zouden met Yudita in Uzgorod op bezoek gaan bij de gesponsorde gezinnen. Omdat Hans niet fit was zou Aize alleen gaan.

De overige vier gingen naar Beregovo. Roel en Cora hadden een pakket gemaakt voor hun sponsorgezin in deze plaats. We sponsoren dit gezin van Sergey via Zhyttia. Sergey kreeg in

2016 een zware hartaanval en Anna, een nichtje van hem, bezocht hem en vertelde over de Messias die zij door de samenkomsten bij Zhyttia gevonden had. Ze merkte op dat het gezin van haar oom en tante heel dringend hulp nodig had. Zo zijn we hem en zijn vrouw ook gaan sponsoren. We waren nog nooit op bezoek geweest. Helaas is Sergey kort geleden overleden. Eerst was er al een been geamputeerd, daarna leefde hij nog een maand. Ons eerste bezoek was dus gelijk een condoleance bezoek. Voor Almska, zijn vrouw, was het verlies nog zo vers: *"Ik heb vanmorgen veel gehuild. Mijn andere helft leeft niet meer. Als ik uit mijn werk naar huis kom, is er niemand die op mij wacht. Ik wilde zo graag dat hij nog een jaar of langer had geleefd, maar Sergey heeft nog maar een maand geleefd. Het was*

Cora, Almska en Roel

zo'n goede man. Hij is maar 57 jaar geworden. Hij is thuis gestorven. Het is zwaar, heel zwaar. Ik ben jullie heel erg dankbaar." We bleven in het kleine keukentje staan en luisterden meelijdend. Almska heeft gelukkig twee dochters; de oudste, Angela is 32 en de jongste, Viktoria, 25 jaar. Angela heeft één dochter. Almska getuigde dat haar dochters en kleindochter haar heel veel geholpen hebben. Ook zei ze: *"Ik weet dat de eeuwige God met mij is."* Het was voor Almska ook een hele bemoediging dat het sponsorenpaar haar bezocht. Hun pakket en vooral hun liefde, de aandacht en de omhelzing deed haar veel goed. Het boek *de Schuilplaats* werd ook als troost bij haar achtergelaten.

Niet toevallig

Ernst, die als vrijwilliger voor Chesed in Beregovo de Joodse gemeen-

schap leidt, bracht ons hierna bij Irina en haar psychisch zieke zoon Kornel van 37 jaar. Kornel kreeg een zenuw-inzinking toen hij in Israël de weg gebaad te hebben om zijn vrouw en dochter over te laten komen. Bij terugkomst trof hij zijn vrouw met een andere man aan. Hij is er psychisch niet meer bovenop gekomen. Het is voor zijn moeder daarom ontzettend zwaar. We troffen een door verdriet en zorgen getekende vrouw aan, haar broer kwam om bij een auto-ongeluk. Toch heeft Irina weer enige hoop en een nieuw doel: *"Heel mijn familie woont in Israël, ik wil er nu ook naar toe. Maar om naar Uzgorod te gaan om met Sagoet (Joods agentschap) hierover te spreken kost al 1600 grivna (35 Euro)."* Wij beloofden Irina haar in contact te brengen met het hoofd van Sagoet, die wij heel goed kennen. Ook financieel zullen we, wanneer dat nodig is, nog bijspringen. Voor Ernst was dit verlangen van Irina ook nieuw. Hij erkende: *"Irina is ook ziek, zij is diabetes, zij kan haar tuin en haar dieren niet allemaal meer bijhouden. Ik zal het ook bespreken."* Een groot voordeel in dit geval is dat Kornel zijn Israëlisch paspoort al heeft. We gaven Irina het boekje *'Kom naar huis'* met de uitleg dat het Gods plan is dat Zijn volk naar huis, naar Israël terugkeert. Ze reageerde geëmotioneerd: *"Dat is niet toevallig dat jullie dat mij geven op dit moment!"* We gaven ook de andere cadeaus, waaronder de tulpenbollen. Met elkaar liepen we naar het hek. Kornel liep ook mee. Hij was gespannen en had tijdens het gesprek verschillende vreemde uitspraken gedaan. Toen Wim met hem meeliep en hem in het Hebreeuws zegende, veranderde hij, alsof hij opeens herkenning zag. Voordat we naar de 'gaarkeuken' zouden gaan op de afgesproken tijd, konden we nog net één bezoek

Kornel en Irina

Maria met 'De Schuilplaats'

doen bij Maria. Zij woont op de vijfde verdieping, een lift is er niet. Dat is ook de reden dat Maria bijna niet meer buiten komt, omdat ze moeilijk ter been is. Maria woont alleen, omdat haar man haar jaren geleden al in de steek gelaten heeft. Haar buurvrouw doet gelukkig de boodschappen voor haar. Gelukkig kijkt haar zoon, die zelf twee kinderen heeft, wel naar haar om, maar hij werkt vaak in het buitenland. Maria vertelde dat haar ouders al lang niet meer leven: *"Papa stierf in 1993. Hij heeft in een kamp in L'vov gezeten. Zijn eerste vrouw en drie kinderen zijn daar omgekomen. Van zijn tweede vrouw, mijn moeder, was ik het enig kind."* We gaven Maria ook wat extra geld naast de Schuilplaats en een cadeau pakket. Haar pensioen bedraagt 2000 Grivna (ongeveer €70) En daarvan houdt ze weinig over als de vaste lasten betaald zijn.

Ontmoeting in synagoge

We haastten ons naar de synagoge. In een bijzaaltje houden ongeveer tien oudere Joodse mensen drie keer per week 'warm huis'. Dan hebben ze contact met elkaar en krijgen ook een warme maaltijd. *"Er wonen in Beregovo nog ongeveer 120 Joodse mensen, volgens de criteria van Israël, niet volgens de Rabbijnse orthodoxe regels,"* vertelde Ernst. Hij ging verder: *"Vóór de oorlog was ongeveer 30 % van het stadje Joods. Er zijn er ongeveer 8000 weggevoerd, van hen zijn er 1010 terugkomen. In het getto van Beregovo waren wel 10.500 Joden samengebracht, ook uit de omgeving."*

We ontmoetten de Joodse mensen die op kosten van Roechama steeds hier eten. We mochten hen nog toespreken. We vertelden over Corrie ten Boom en deelden het boek *de Schuilplaats* uit en ook de kalender.

18.000 Joden in massagraf

Na de maaltijd leidde Ernst ons nog rond in de volledig herstelde synagoge met prachtige gebrandschilderde ramen. Op de bovenverdieping is een museum ingericht met heel veel oude verzamelde boeken. Buiten zijn verschillende monumenten aangebracht met namen van de slachtoffers van de Holocaust uit Beregovo. Ernst liet ons ook nog een plaquette zien, *"van de geschiedenis die jullie waarschijnlijk niet kennen,"* zo zei hij. Wim bleek het verhaal wel te kennen en zelfs in zijn nieuwe boek ook vermeld te hebben. Ernst vertelde: *"Al gelijk in 1941 werden alle buitenlandse Joden, zoals Poolse Joden die hierheen gevlucht waren, verzameld en op transport gezet helemaal naar Kamjanets-Podolski. Daar werden zij bij duizenden doodgeschoten bij het massagraf. 18.000 Joden uit Transkarpatië kwamen om. Ik ben al vier keer met Hongaren naar het door de Hongaarse*

Monument voor slachtoffers Beregovo

regering geplaatste monument in Kamjanets-Podolski geweest."

Ernst vroeg ons of we nog nieuwe mensen wilden aannemen om te sponsoren. Op ons positieve antwoord liet hij ons kennis maken met Yudit. We maakten direct een foto van haar en beloofden een sponsoring aan haar. Het was al tijd om afscheid te nemen.

Subsidie verder gekort

We reden terug naar Uzgorod en waren erg benieuwd hoe Aize was gewedervaren. Aize had samen met Yudit en Olga, die vroeger bij Chesed met de ouderen werkte, wel acht gezinnen bezocht. Al was het zo dat de laatste drie vanwege tijdgebrek het moesten doen met een ontmoeting op straat bij

Aize met Larissa

hun huis of flat. Het eerste bezoek van Aize was bij Stefan Rot. Hij en Doesja waren blij met het bezoek. Hun omstandigheden zijn niet verbeterd: *"De subsidie is dit jaar weer verder gekort. Eén heel pensioen moet worden gebruikt voor gas en elektriciteit."* Stefan had ook nu zijn mening over de oorlog: *"Het duurt nu al bijna zes jaar en bijna elke dag gaan er mensen dood, het front beweegt niets. Het lijkt ook iets van de politiek te zijn; oorlog brengt ook een eigen economie teweeg. Ik hoop dat de nieuwe president iets kan veranderen."* Uit het verdere gesprek bleek wel dat de financiën niet toereikend zijn; twee pensioenen plus het sponsorgeld zijn niet voldoende. Dat is een gebedspunt. Aize heeft gebeden voor kracht in de rechterarm en ook dat de pijn in zijn beenstompen over mag gaan. Ook is de zegen uitgesproken. Het boek *'de waarheid zoeken'* is uitgedeeld, net als de andere cadeaus. Vooral met de tulpenbollen was de bioloog Stefan erg blij.

Ook de weduwe Larissa van 73 jaar kreeg bezoek. Omdat zij tobt met haar gezondheid wordt zij gesponsord. Ze heeft een hoge bloeddruk, een maagzweer en dikke benen. Ze heeft veel medicijnen nodig. Ze vindt Oekraïense medicijnen niet te vertrouwen en koopt daarom duurdere met een keurmerk. Wat haar benen betreft zei ze: *"Strakke kousen heb ik al geprobeerd, daar kreeg ik problemen door. Ik ga elke dag een half uur wandelen."* Larissa heeft een optimistische geest, maar ze geeft toe dat ze af en toe depressief dreigt te worden. Haar hele leven is Larissa Engelse lerares geweest en ze is ook al drie keer in Israël geweest, maar ze is nu bang om te vliegen. Larissa's kleinzoon Daniël is met een programma naar Israël geweest. Hij mag daar

blijven om te studeren. Larissa vroeg naar haar sponsor: *"Ik weet niet wie mij sponsort, maar ik ben heel, heel erg dankbaar."* Ook gaf ze door dat de kaartenschrijvers de groeten gedaan moest worden. Aize sprak met haar over God. Larissa getuigde van haar relatie met de Vader.

Ik mocht niet mee naar Israël

Het volgende bezoek was bij Arthur van 27 jaar. Hij woont in een vieze oude flat die hard aan een opknapbeurt toe is. Arthur legde uit: *"De flat is gekocht in deze staat en er is niets aan gedaan omdat ons gezin van plan was naar Israël te gaan. Dat is ondertussen ook gebeurd. Ik ben van de vierde generatie en daarom mocht ik niet mee naar Israël toen mijn ouders twee jaar geleden emigreerden. Ik was toen al ouder dan 18 jaar."* Arthurs jongere zus en broer van nu 16 en 18 mochten nog wel mee: *"Mijn ouders doen er alles aan om mij naar Israël te krijgen, maar het is nog niet gelukt."* Arthur zit ook ondergedoken omdat hij niet in het leger wil om te vechten in het oosten. Hij biedt mensen wat hulp bij computerproblemen. Daarmee verdient hij wat geld. Eigenlijk heeft Arthur geleerd voor kok, maar daarmee verdient hij niet veel geld, omdat hij niet op een officiële lijst wil komen te staan: *"Wat ik van Roechama krijg is mijn leefgeld. Ik ben erg dankbaar."* De oma van Arthur kwam ook nog even langs. Zij kijkt naar Arthur om nu zijn ouders zo ver weg wonen. Aize mocht Arthur bemoedigen en ook bidden voor een oplossing. Het boek *'De waarheid zoeken'* nam hij graag aan.

Hij heeft een rolstoel nodig

Valeri en Maria waren ook heel blij weer bezoek uit Nederland te krijgen. Dit echtpaar dat al ruim zes jaar ge-

Op bezoek bij Arthur en zijn oma

sponsord wordt vanaf de tijd dat ze beiden kanker hadden en veel medicijnen en operaties nodig hadden. Aize: *"We kregen eten en praatten over de politiek, over de grenzen en de nationaliteiten. Veel Oekraïners zijn het land uit."* Maria vertelde dat ze een hartoperatie nodig heeft, maar dat gaat wel 150.000 Grivna (± €6000) kosten en er is geen garantie op succes. Daarbij komt dat Maria al zes keer geopereerd is vanwege kanker. Wellicht is haar hart daardoor ook aangetast.

Ook de kachel is aan vervanging toe. Hij lekt en er komt rook de kamer in. Valeri gaat vaak naar de synagoge en vertelt Maria dan de boodschap door en de rabbijn komt ook wel eens langs. Er werden nog foto's gemaakt en cadeautjes uitgereikt en toen was het weer tijd om te vertrekken.

Ilja de voormalige chirurg van 70 jaar werd ook door Aize bezocht. Ilja heeft Parkinson en is diabetes. Hij woont samen met zijn tweede vrouw Anna en zoon Sasja in een groot huis uit de Sovjettijd, dat veel onderhoud nodig heeft. Van zijn eerste vrouw heeft Ilja twee kinderen en vijf kleinkinderen, die allemaal in Israël wonen. Ilja is achteruit gegaan, hij kan bijna niet meer lopen en komt ook bijna niet meer buiten. Anna zijn vrouw werkt in de apotheek zij brengt wat extra geld in en zij zorgt erg goed voor Ilja: *"Hij heeft een rolstoel nodig. Hij wil ook graag nog een keer naar een monument, maar dat kan niet zonder rolstoel"* De interesse voor het monument is wel te verklaren, Ilja's vader was professor in geschiedenis. Voor de rolstoel konden we direct zorgen. Bij Chesed stond nog een rolstoel die wij meegebracht hadden. Ilja houdt van poëzie. Zoon Sasja wil graag de wereld zien zei hij. Hij heeft toerisme gestudeerd. Het bezoek werd erg op prijs gesteld en werd ook fijn afgesloten.

Het volgende bezoek was een bezoek in het ziekenhuis bij Eva. Eva lag met twee anderen op een kamer. Zij heeft twee keer een hartoperatie ondergaan. Ze voelt zich beter na de operatie. Ze zou ook nog een operatie voor haar benen moeten: *"Maar daarvoor*

Aize bij Valeri en Maria

moet ik naar Kiev en dat wil ik niet. Ik wil alleen in Uzgorod geholpen worden." Het was een kort maar ook fijn bezoek, waar ook de nodige kadootjes achtergelaten werden.

In verband met de tijd werd het zo geregeld door Olga dat Aize de laatste drie mensen op straat kon ontmoeten. Natalja's man kreeg zo toch het grote pakket van haar sponsor uitgereikt. Daar was hij heel blij mee.

Aan God alle eer

Het laatste bezoek was bij de Loedmila. Zij stond beneden bij de flat waar ze de cadeaus overhandigd kreeg. Aize bad met haar en sprak bemoedigende woorden. Loedmila deed de hartelijke groeten aan de sponsor en de mensen in Holland. De bezoeken zaten erop. Aize reageerde in zijn aantekenboekje met: *"Het was een fantastische dag. Hier leef ik voor. Aan God alle eer."*

We hadden als team nog een fantastische afsluiting van de week. We woonden de sabbatviering bij Zhyttia bij. De Joodse mensen die door Zhyttia worden geholpen waren allemaal uitgenodigd in het restaurant van hotel Droezba, dat vriendschap betekent. Dat is een passende naam voor hoe er bij Zhyttia met elkaar omgegaan wordt. Er zijn warme vriendschapsbanden ontstaan. Wel 30 mensen waren op de uitnodiging gekomen, de meesten al ver op leeftijd. Er werd gezongen en zelfs bij een paar liederen ook gedanst. Wim deelde uit het Woord vanuit de eerste parasja in de Bijbel. Hij schetste de heerlijke volmaakte schepping, de val van de mens en ook de eerste belofte van herstel, zoals dat in Genesis 1 tot en met 3 beschreven staat.

Kadootjes in hotel Droezba

De sabbat werd geopend met het aansteken van de kaarsen en de zegen over wijn (druivensap) en brood. Daarna werd de maaltijd opgediend en was ook nog gelegenheid om wat te delen. Roel en Cora getuigden van wat God in hun leven gedaan had en hoe ze bij Roechama terecht waren gekomen. Aan het eind van de maaltijd en de bijeenkomst werden de kalender en de tulpenbollen en nog wat ander cadeautjes uitgedeeld. Het was zo mooi om de dankbaarheid en de vreugde te zien, terwijl de meesten van hen ook grote zorgen hebben. God zij alle eer toegebracht voor het werk wat de Heilige Geest doet, waardoor Joodse mensen zo na jarenlang atheïstisch te zijn opgevoed op latere leeftijd nog God leren kennen en zijn Zoon Jesjoea.

De rest van de avond en ook de volgende morgen genoten we van de rust van de sabbat, voordat we de terugreis aanvaardden. Van Miroesja kregen we een voedselpakket mee met gebraden kip en brood en water. De grensovergang kostte ons wel vier uur, omdat er aan de Hongaarse kant langzaam gewerkt werd en iedereen streng gecontroleerd werd op smokkelwaar. Toch waren we de volgende avond rond een uur of acht allemaal thuis. De Heere bewaarde ons en leidde ons en zegende het werk van onze handen. God onze Vader komt alle dank toe voor dit prachtige werk dat we met elkaar mogen doen in de Naam van onze Heere en Heiland Jezus de Messias.

Lechaim!

Nieuw boek Wim Verwoerd 'Het bloed schreeuwt uit de aarde' - 19,50 euro

De vele reizen voor Stichting Roechama hebben Wim mede geïnspireerd tot het schrijven van dit indrukwekkende boek.

Wat er de afgelopen tweeduizend jaar met de Joden is gebeurd, moet ons allen aan het hart gaan. Onnoemelijk veel onschuldig bloed is er vergoten! De geschiedenis van verbanningen, brandmerken, isoleren in getto's, massaslachtingen en pogroms is bij velen nauwelijks bekend.

Er blijkt een lijn te lopen van de antisemitische kerkleer, waarin Joden als vervloekt werden gezien, naar de Shoa, de vernietiging van de Joden in Europa. Woorden van haat werden uiteindelijk omgezet in daden van haat. Kerkelijke anti-Joodse wetten, op concilies vastgelegd, werden vele jaren later letterlijk overgenomen door de nazi's.

Wim Verwoerd gaat in dit boek ook in op wat Gods Woord zegt over het vergieten van onschuldig bloed.

Als sponsor van Stichting Roechama kunt u dit boek zonder verzendkosten bestellen. Stuur daarvoor een email met daarin uw adresgegevens naar: **info@roechama.nl**.

Wij sturen u dan de betaallink.

Kalender 2020 van Stichting Roechama

Ook dit jaar hebben we weer een mooie bureaul kalender uitgegeven, met daarop Bijbelteksten en de Bijbelse feesten. Van de Russische uitgave zijn er al ruim 450 uitgedeeld in Oekraïne en Wit-Rusland.

De Nederlandse versie is te bestellen voor € 5,00 + € 2,50 verzendkosten, ongeacht het aantal. Per kalender komt er ruim 3 euro ten goede aan de Joodse mensen.

Wilt u de kalender bestellen? Maak het bedrag over o.v.v. Kalender 2020 en uw postcode + huisnummer.

Projecten op onze website

Op onze website www.roechama.nl vindt u alle reisverslagen van de afgelopen jaren en ook alle informatie over de projecten die wij steunen. Wilt u een Joods persoon of gezin adopteren, kijk dan op de website voor welke personen wij nog een sponsor zoeken.

Stichting Roechama

Claes de Jongestraat 31
2957 AD Nieuw-Lekkerland
Tel: 0184-683478
E-mail: info@roechama.nl

IBAN : NL54 RABO 0362 4394 86
BIC : RABONL2U
KvK nr: 24358678
RSIN nr : 813093867

www.roechama.nl

Algemeen Nut
Bezorgende Instelling
ANBI